

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Από το 1815 έως σήμερα)

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΛΕΝΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Συνοπτική σύνδεση με το βιβλίο της Β' Λυκείου

Από το 1688 (Ένδοξη Επανάσταση στην Αγγλία) ως το 1789 (έναρξη της Γαλλικής Επανάστασης) εκδηλώνεται στην Ευρώπη ο **Διαφωτισμός**:

Διαφωτισμός ή Αιώνας των Φώτων ονομάζεται η οικονομική, κοινωνική, επιστημονική, πολιτική και γενικότερη ιδεολογική κίνηση, που έθετε σκοπό τη βελτίωση της ανθρώπινης κοινωνίας. Ο Διαφωτισμός συνδέεται με το ρεύμα του **ορθολογισμού**, που έδινε προβάδισμα στην κριτική σκέψη, και του **φιλελευθερισμού**, που αντιτάσσοντας στην απολυταρχία τα φυσικά δικαιώματα και την ελευθερία του ατόμου πρότεινε βαθιές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές.

Οι θεωρίες των διαφωτιστών εφαρμόστηκαν στην πράξη με την εκδήλωση μεγάλων επαναστατικών κινημάτων στην Αμερική και στην Ευρώπη. Στην Αμερική προηγήθηκε ο επιτυχής αγώνας για την **Αμερικανική Ανεξαρτησία (1776-1783)**, το σπουδαιότερο όμως γεγονός στην ιστορία των επαναστάσεων υπήρξε η **Γαλλική Επανάσταση (1789-1815)**. Παρά τις αντιδράσεις που προκάλεσε και τις ποικίλες διακυμάνσεις της η Γαλλική Επανάσταση συνέβαλε στη γέννηση ενός καινούριου κόσμου, με κύρια χαρακτηριστικά:

- ✓ τη φιλελευθεροποίηση της κοινωνίας
- ✓ την εγκαθίδρυση της αστικής τάξης

Ο νεαρός στρατηγός **Ναπολέον Βοναπάρτης**, αφού κατέστειλε με επιτυχία τη βασιλική αντεπανάσταση του 1793, στη συνέχεια επικεφαλής των γαλλικών στρατευμάτων εφάρμοσε μια φιλόδοξη πολιτική κυριαρχίας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στην αρχή ως **ύπατος** (1799-1804) και μετά ως **αυτοκράτορας** (1804-1815) κατέλαβε μεγάλο μέρος της Ευρώπης αντιμετωπίζοντας νικηφόρα τους αντιγαλλικούς συνασπισμούς, αλλά η **εκστρατεία στη Ρωσία** (Ιούνιος-Δεκέμβριος 1813) σήμανε το τέλος της γαλλικής κυριαρχίας στην Ευρώπη. Στην κρίσιμη **μάχη της Λειψίας** (ή «μάχη των εθνών», **1813**) ηττήθηκε από τις συνασπισμένες ευρωπαϊκές

δυνάμεις, οι στρατοί των συμμάχων μπήκαν στο Παρίσι (Μάρτιος 1814) και, αφού παραιτήθηκε, εξορίστηκε στο νησί Έλβα, ανατολικά της Κορσικής. Οι σύμμαχοι **αποκατέστησαν** στο θρόνο της Γαλλίας τη δυναστεία των Βουρβόνων, με βασιλιά **το Λουδοβίκο ΙΗ΄**, αδελφό του Λουδοβίκου ΙΣΤ΄.

Αντιδραστικός ή επαναστάτης; Οι ιστορικοί από το 19^ο αιώνα ως τις μέρες μας, δεν έχουν πάψει να θέτουν τους αναγνώστες τους... μπροστά σε μια πλαστή προβληματική. Η πραγματικότητα, παρά το ότι ο Ναπολέων μερικές φορές την αρνείται, είναι ότι ήταν επαναστάτης. Αν κατέπνιξε τις πολιτικές ελευθερίες, διατήρησε από το 1789 τη βασική κληρονομιά της Επανάστασης: το μετασχηματισμό της κοινωνίας. Η νέα αυτή κοινωνία, όμως, την οποία εγκαθίδρυσε, στηριζόταν σε αρχές οι οποίες ανέτρεπαν στο σύνολό τους την τάξη πραγμάτων που επικρατούσε τότε στην Ευρώπη. Με την Ευρώπη αυτή των αριστοκρατών δεν μπορούσε να υπάρξει συμβιβασμός.

Απόσπασμα από άρθρο του Ζαν-Πωλ-Μπερτώ. Μετάφραση στην Εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα».

1. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1814-1815)

Οι χώρες που είχαν την πρωτοβουλία:

- η Αυστρία
- η Ρωσία
- η Πρωσία
- η Βρετανία

Ο σκοπός του συνεδρίου:

να **τερματίσουν** επίσημα τον πόλεμο εναντίον του Ναπολέοντα και να **επιλύσουν** τα προβλήματα που αυτός είχε προκαλέσει.

Συγκεκριμένα:

- Να επαναφέρουν το «παλαιό καθεστώς» (**ancient regime**) των αριστοκρατικών προνομίων
- Να περιορίσουν τη Γαλλία στα προπολεμικά της σύνορα
- Να αποκαταστήσουν το παλαιό εδαφικό και πολιτικό καθεστώς στις άλλες χώρες της Ευρώπης

Οι άνδρες που διακρίθηκαν:

- ❖ ο καγκελάριος της Αυστρίας πρίγκιπας **Μέτερνιχ**, που κυριάρχησε στο συνέδριο
- ❖ ο υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας κόμης **Κάσλρι**
- ❖ ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας **Ταλεϋράνδος**

Τα πιστεύω τους:

- η **παλινόρθωση** θα αναχαίτιζε τις ανατρεπτικές δυνάμεις, που εξέθρεψε η Γαλλική Επανάσταση
- οι πολυεθνικές αυτοκρατορίες εξυπηρετούσαν την ειρήνη καλύτερα από τα εθνικά κράτη

Το μέσο για τη διατήρηση μόνιμης ισορροπίας ισχύος στην Ευρώπη: η δημιουργία ενός **αναχώματος** ισχυρών κρατών στα ανατολικά της Γαλλίας, δηλαδή,

- ✓ βασιλεία Κάτω Χωρών και Σαρδηνίας
- ✓ ουδετερότητα Ελβετίας
- ✓ ενίσχυση Πρωσίας και Αυστρίας με την προσάρτηση γερμανικών και ιταλικών εδαφών αντίστοιχα

Η δραπέτευση του **Ναπολέοντα Βοναπάρτη** από το νησί Έλβα το Μάρτιο 1815 και η ήττα του στο **Βατερλό** τον επόμενο Ιούνιο από τα συμμαχικά στρατεύματα σήμαναν την εξορία του στο νησί του Ατλαντικού Αγία Ελένη, όπου και πέθανε το 1821.

Η Γαλλία υπέγραψε **νέα συνθήκη ειρήνης** με την οποία

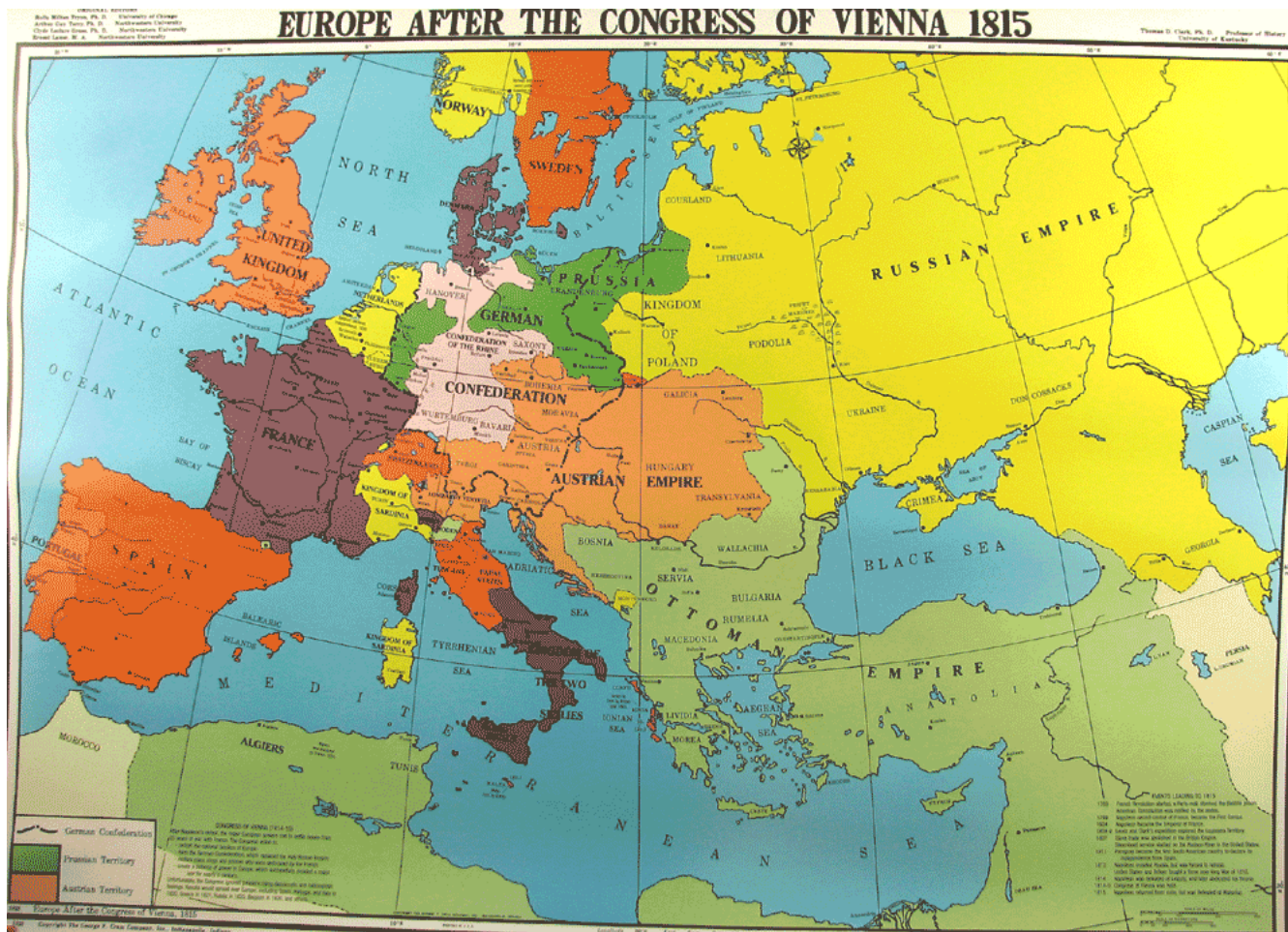
- α) έχασε το Σάαρ,
- β) κατέβαλε πολεμική αποζημίωση και
- γ) δέχτηκε στρατό κατοχής.

Η συγκρότηση της **Ιερής Συμμαχίας**, το Σεπτέμβριο του 1815 από τις **Αυστρία, Ρωσία, Πρωσία** σκοπό της είχε να ανακόψει την πρόοδο των φιλελεύθερων και εθνικών κινημάτων.

Συμπερασματικά, το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης

- ✓ παλινόρθωσε το «παλαιό καθεστώς» και
- ✓ καθιέρωσε τις **αρχές της ισορροπίας των δυνάμεων** και της **εξωτερικής παρέμβασης** στο πλαίσιο ενός συστήματος ασφάλειας (**Ευρωπαϊκή Συμφωνία/ Concert of Europe**), για την αποφυγή της κυριαρχίας μιας μεγάλης δύναμης.

Αλλά οι λαοί της Ευρώπης κάτω από την επίδραση της Γαλλικής Επανάστασης προωθούσαν εναντίον των **αρχών της νομιμότητας και της εξωτερικής παρέμβασης** τις **αρχές της εθνικής αυτοδιάθεσης** και της **λαϊκής κυριαρχίας**.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πότε και από ποιους και με ποιο σκοπό πραγματοποιήθηκε το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης;
2. Ποιοι άνδρες διακρίθηκαν στο Συνέδριο της Βιέννης και με βάση ποιες πεποιθήσεις επιδίωκαν την παλινόρθωση του «παλαιού καθεστώτος»;
3. Ποια στοιχεία χαρακτήριζαν ένα λαό και ένα έθνος το 19^ο αιώνα στην Ευρώπη;
4. Πώς αναδιαμόρφωσε τα σύνορα των ευρωπαϊκών χωρών η επιδίωξη των Μεγάλων Δυνάμεων για ισορροπία ισχύος στην Ευρώπη;
5. Ποιο ήταν το τέλος του Ναπολέοντα και ποιες ήταν οι συνέπειες για τη Γαλλία της νέας συνθήκης ειρήνης που υπέγραψε μετά από αυτό;
6. Πού αποσκοπούσε η συγκρότηση της Ιερής Συμμαχίας και ποιο σύστημα ασφάλειας καθιέρωνε;

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Το κλίμα του Συνεδρίου της Βιέννης

Το συνέδριο των ηγεμόνων της Ευρώπης στη Βιέννη συνόδευαν λαμπρές και δαπανηρές γιορτές, παρελάσεις και τελετές. Ανέκδοτο χαρακτηριστικό του πανηγυρικού κλίματος ήταν η απάντηση ενός ηλικιωμένου διπλωμάτη συνέδρου στην ερώτηση που του τέθηκε για την πορεία του Συνεδρίου: «Το Συνέδριο δεν προχωράει, χορεύει!» Και πραγματικά χόρευε στις αίθουσες δεξιώσεων των λαμπρών ανακτόρων της Βιέννης, και όπου αλλού γίνονταν μουσικές εκδηλώσεις και χοροί. Ήταν η εποχή που έλαμπε το ταλέντο του Μπετόβεν και κυριαρχούσε το βιεννέζικο βαλς.

WWW.FOTOBANK.COM BR00-7308 Bridgeman
Satirical cartoon depicting the key protagonists in a dance at the Congress of Vienna in 1815 (engraving). Artist: French School, (19th century). Artist Nationality: French, Date: C19th. Medium: coloured engraving. Location: Musee de la Ville de Paris, Musee Carnavalet, Paris, France

2. Τα συντρίμια που προκάλεσαν οι δύο δεκαετίες έπρεπε να εκκαθαριστούν, και να ανακατανομηθούν τα εδάφη που κυριεύτηκαν. Κυρίως, ήταν φανερό για κάθε νοήμονα πολιτικό άνδρα ότι στο εξής ήταν ανεπίτρεπτος ένας ευρωπαϊκός πόλεμος μεγάλης κλίμακας, γιατί κάτι τέτοιο θα σήμαινε, σχεδόν με βεβαιότητα, μια νέα επανάσταση και κατά συνέπεια, την καταστροφή των παλαιών καθεστώτων... Οι βασιλείς και οι πολιτικοί δεν ήταν ούτε πιο σοφοί ούτε πιο ειρηνόφιλοι από πριν. Αναμφίβολα όμως

ήταν πιο φοβισμένοι. Είχαν επίσης ιδιαίτερη επιτυχία. Στην περίοδο μεταξύ της ήττας του Ναπολέοντα και του Κριμαϊκού Πολέμου του 1854-56 δεν μεσολάβησε πράγματι ούτε γενικός ευρωπαϊκός πόλεμος ούτε σύρραξη στην οποία μια Μεγάλη Δύναμη να αντιμετωπίσει μια άλλη στο πεδίο της μάχης. Και εκτός από τον Κριμαϊκό, μεταξύ του 1815 και του 1914 δεν μεσολάβησε πόλεμος στον οποίο να αναμειχθούν περισσότερες από δύο Μεγάλες Δυνάμεις. Ο πολίτης του 20ού αιώνα οφείλει να εκτιμήσει το μέγεθος αυτού του επιτεύγματος, που φαίνεται εντυπωσιακότερο καθώς η διεθνής σκηνή ήταν κάθε άλλο παρά ήρεμη και οι αφορμές για σύγκρουση άφθονες [...]

Οι δημόσιοι άνδρες του 1815 είχαν αρκετή σύνεση για να γνωρίζουν ότι κανένας διακανονισμός, όσο προσεκτικά μελετημένος κι αν ήταν, δεν θα άντεχε μακροπρόθεσμα τον ανταγωνισμό των κρατών και τις μεταβαλλόμενες περιστάσεις. Κατά συνέπεια **επιδόθηκαν στην εκπόνηση ενός μηχανισμού για τη διατήρηση της ειρήνης**-ρυθμίζοντας δηλαδή όλα τα προβλήματα καθώς ανέκυπταν-μέσω τακτικών συνεδρίων. Εξυπακούεται φυσικά ότι τις ζωτικές αποφάσεις στα συνέδρια αυτά θα έπαιρναν οι «Μεγάλες Δυνάμεις» (ο ίδιος ο όρος είναι επινόημα της περιόδου αυτής). Η «Ευρωπαϊκή Συμφωνία»-άλλος ένας όρος που πρωτοχρησιμοποιήθηκε τότε-δεν αντιστοιχούσε στα σημερινά Ηνωμένα Έθνη, αλλά μάλλον στα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Τα τακτικά συνέδρια, ωστόσο, συνήλθαν μόνο για λίγα χρόνια-από το 1818, όταν η Γαλλία έγινε ξανά δεκτή επισήμως στη Συμφωνία, ως το 1822. Το σύστημα των συνεδρίων κατέρρευσε, διότι δεν μπόρεσε να επιζήσει τα χρόνια αμέσως μετά τους ναπολεόντειους πολέμους, όταν ο λιμός του 1816-17 και η οικονομική ύφεση διατηρούσαν ένα ζωντανό αλλά αδικαιολόγητο φόβο κοινωνικής επανάστασης παντού, συμπεριλαμβανομένης και της Βρετανίας. Μετά την αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας γύρω στα 1820, κάθε διαταραχή του διακανονισμού του 1815 απλώς αποκάλυπτε τις αποκλίσεις ανάμεσα στα συμφέροντα των δυνάμεων.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1992, σσ. 148-153.

3. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ, 1945) διαθέτει διάφορα όργανα, από τα οποία τα σημαντικότερα είναι η Γενική Συνέλευση, όπου μετέχουν αντιπρόσωποι όλων των μελών, το Συμβούλιο Ασφαλείας (αρχικά με ένδεκα, από το 1965 με δεκαπέντε μέλη) και ο γενικός γραμματέας. Για να αποφευχθούν οι αδυναμίες που είχαν οδηγήσει στην αποτυχία της ΚτΕ (που δεν μπορούσε να επιβάλλει τις αποφάσεις της), οι εξουσίες του Συμβουλίου Ασφαλείας ενισχύθηκαν και οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές για όλα τα μέλη του Οργανισμού. Επιπλέον, στο Συμβούλιο Ασφαλείας μετέχουν μόνιμα πέντε χώρες: ΗΠΑ, ΕΣΣΔ [πλέον Ρωσία], Βρετανία, Γαλλία και Κίνα [...]

Παρά το σημαντικό κύρος του, παρά το γεγονός ότι ο Καταστατικός Χάρτης του αναγνωρίζεται ως δεσμευτικό Διεθνές Δίκαιο, παρά το γεγονός ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι δεσμευτικές για όλα τα κράτη-μέλη, παρά τη σημαντική ανάπτυξη του Διεθνούς Δικαίου και την υπογραφή σειράς σημαντικών διεθνών Συμβάσεων υπό την αιγίδα του, ο ΟΗΕ δεν κατάφερε και αυτός να επιβάλει σε κάθε περίπτωση τις αποφάσεις του (με χαρακτηριστικό το παράδειγμα της τουρκικής εισβολής και κατοχής στην Κύπρο από το 1974), ενώ συχνά ο ρόλος του αδρανοποιήθηκε από τις συχνές διαφωνίες στις τάξεις του, την κατάχρηση του βέτο από τις Μεγάλες Δυνάμεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας, την αποδυνάμωση της Γενικής

Γραμματείας ιδιαίτερα μετά το 1961, την έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων. Η οργάνωση, συνεπώς, της μεταπολεμικής διεθνούς κοινωνίας μέσω του ΟΗΕ υπήρξε ατελής, υπό την έννοια ότι ο κύριος πρωταγωνιστής, η «ανώτατη αρχή» της διεθνούς ζωής παρέμεινε το έθνος-κράτος και η κύρια διεθνής πρακτική ήταν η επιδίωξη και η εφαρμογή της ισχύος, χωρίς να εμφανιστεί μία υπερκρατική τάξη.

Ε. Χατζηβασιλείου, *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Αθήνα, Πατάκης, 2001, σσ. 47-48.

2. ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Παρά την «παλινόρθωση» του παλαιού καθεστώτος οι δυνάμεις της συντήρησης συγκρούονταν με αυτές τις προόδου, τις οποίες εξέφραζαν:

- ✓ ο εθνικισμός
- ✓ ο φιλελευθερισμός
- ✓ ο ριζοσπαστισμός

Εθνικά κινήματα: κινήσεις κοινοτήτων με κοινή γλώσσα, θρήσκευμα, παραδόσεις, ιστορία, με αντίληψη κοινής ταυτότητας, που επιδιώκουν ανεξαρτησία.

Φιλελεύθερα κινήματα: προωθούν συνταγματικούς και κοινοβουλευτικούς θεσμούς για την εξασφάλιση των πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών.

Ο χαρακτήρας των κινήματων:

Αμερικανική Επανάσταση (1776): Συνδύαζε στοιχεία εθνικών και φιλελεύθερων κινήματων

Λατινική Αμερική: εθνικά κινήματα κατά των Ισπανών το 19^ο αιώνα (**Σιμόν Μπολιβάρ-Βενεζουέλα, Χοσέ ντε Σαν Μαρτίν-Αργεντινή**). Στο πλαίσιο της κατοχύρωσης της ανεξαρτησίας των χωρών της Λατινικής Αμερικής, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μονρόε διακήρυξε ότι οι ΗΠΑ δεν θα ανεχθούν παρεμβάσεις των Ευρωπαϊκών χωρών στην αμερικανική ήπειρο. **Το δόγμα Μονρόε** θεωρήθηκε μια προειδοποίηση προς τη διεθνή κοινότητα ότι οι ΗΠΑ θα ασκήσουν τη δική τους πολιτική στην αμερικανική ήπειρο, σύμφωνα με τα δικά τους συμφέροντα. Το 1840 οι ΗΠΑ με αφορμή το δόγμα επεκτάθηκαν στην αμερικανική ήπειρο, ενώ στην εποχή του Ψυχρού πολέμου, το Δόγμα Μονρόε χρησιμοποιήθηκε ως διπλωματικό εργαλείο για την αποτροπή επέκτασης της Σοβιετικής Ένωσης στην αμερικανική ήπειρο, μέσω του κομμουνιστή ηγέτη Φιντέλ Κάστρο, τον οποίο έφερε στην εξουσία η κουβανική επανάσταση του 1959.

Βρετανία: ο εθνικισμός εκδηλώθηκε με την προβολή και υποστήριξη των παραδοσιακών της θεσμών, του κοινοβουλευτισμού και των ατομικών ελευθεριών.

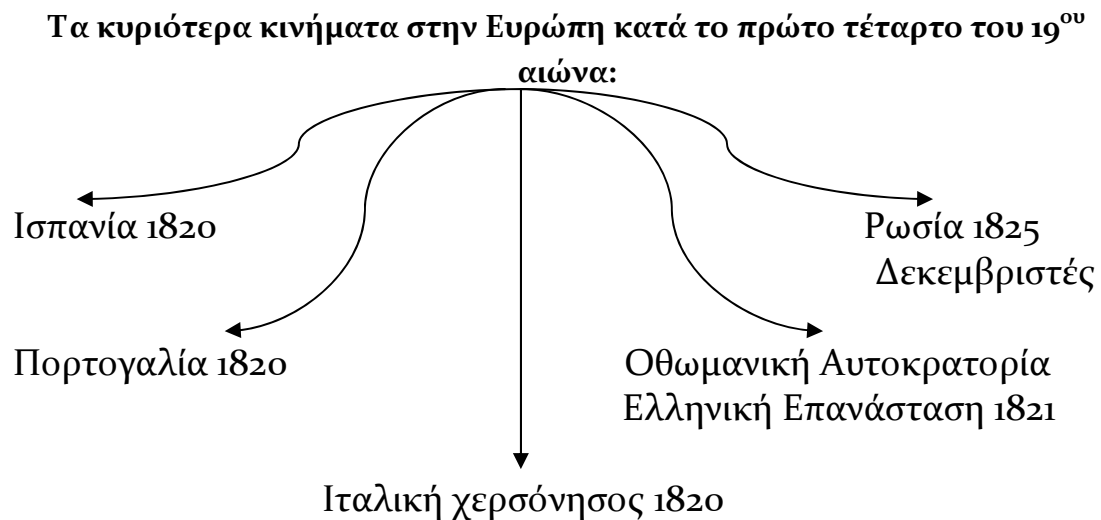
Ισπανία: αναπτύχθηκε πνεύμα αντίστασης κατά των γαλλικών στρατευμάτων.

Ιταλία: ευνοήθηκε η ανάπτυξη μιας ευρύτερης ιταλικής εθνικής ταυτότητας και η επιθυμία να δημιουργηθεί ενιαία πατρίδα.

Πολωνία: το εθνικό κίνημα αναπτύχθηκε κυρίως ως θετική ανταπόκριση στις αρχές που ευαγγελίζονταν οι Γάλλοι, γιατί οι αντίπαλοι του Ναπολέοντα (Αυστριακοί, Ρώσοι, Πρώσοι) ήταν κυρίαρχοι των Πολωνών.

Γερμανία:

- Το σημαντικότερο εθνικό κίνημα στην Ευρώπη-επηρέασε την ανάπτυξη του εθνικισμού.
- Οι Γερμανοί αντέδρασαν εναντίον των Γάλλων αλλά και εναντίον των ιδεών του Διαφωτισμού.
- Το εθνικό κίνημα των Γερμανών επηρεάστηκε από **το ρομαντισμό**, ένα πνευματικό ρεύμα που αμφισβήτησε τον ορθολογισμό.
- Επηρεάστηκε επίσης από το έργο του στοχαστή **Χέρντερ**: κάθε αυθεντικός πολιτισμός πηγάζει από τον απλό λαό- ο πολιτισμός κάθε λαού έχει εθνικό χαρακτήρα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια στοιχεία διαφοροποιούσαν τα εθνικά από τα φιλελεύθερα κινήματα του 19^{ου} αιώνα;
2. Ποιος ήταν ο χαρακτήρας των κινήματων που ξέσπασαν στην Αμερική και στην Ευρώπη στο τέλος του 18^{ου} και στο πρώτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα;
3. Τι γνωρίζετε για το εθνικό κίνημα των Γερμανών;
4. Ποια ήταν τα κυριότερα κινήματα στην Ευρώπη κατά το πρώτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα και ποια η έκβασή τους;
5. Ποιοι ήταν οι **Καρμπονάροι** και ποιοι οι **Δεκεμβριστές**;

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

πίνακας του Ν.
Εγγονόπουλου

1. Απόσπασμα από το ποίημα του Νίκου Εγγονόπουλου «Μπολιβάρ»

Μπολιβάρ! Όνομα από μέταλλο και ξύλο, είσουνα
 ένα λουλούδι μέσ' στους μπαχτσέδες της Νότιας Αμερικής.
 Είχες όλη την ευγένεια των λουλουδιών μέσ' στην καρδιά σου,
 μέσ' στα μαλλιά σου, μέσα στο βλέμμα σου.
 Η χέρα σου είτανε μεγάλη σαν την καρδιά σου,
 και σκορπούσε το καλό και το κακό.
 Ροβόλαγες τα βουνά κι ετρέμαν τ' άστρα, κατέβαινες
 στους κάμπους, με τα χρυσά, τις επωμίδες,
 όλα τα διακριτικά του βαθμού σου,
 Με το ντουφέκι στον ώμο αναρτημένο, με τα στήθια
 ξέσκεπα, με τις λαβωματιές γιομάτο το κορμί σου,
 Κι εκαθόσουν ολόγυμνος σε πέτρα χαμηλή, στ' ακροθαλάσσι,
 Κι έρχονταν και σ' έβαφαν με τις συνήθειες των πολεμιστών Ινδιάνων,
 Μ' ασβέστη, μισόνε άσπρο, μισό γαλάζιο, για να φαντάζης
 σα ρημοκκλήσι σε περιγιάλι της Αττικής,
 Σαν εκκλησιά στις γειτονιές των Ταταούλων,
 ωσάν ανάχτορο σε πόλη της Μακεδονίας ερημική.

Μπολιβάρ! Είσουνα πραγματικότητα, και είσαι,
 και τώρα, δεν είσαι όνειρο.
 Όταν οι άγριοι κυνηγοί καρφώνουνε τους άγριους αετούς,
 και τ' άλλα άγρια πουλιά και ζώα,
 Πάν' απ' τις ξύλινες τις πόρτες στ' άγρια δάση,
 Ξαναζής, και φωνάζεις, και δέρνεσαι,
 Κι είσαι ο ίδιος εσύ το σφυρί, το καρφί, κι ο αητός.

Αν στα νησιά των κοραλλιών φυσούνε ανέμοι,
κι αναποδογυρίζουνε τα έρημα καΐκια,
Κι οι παπαγάλοι οργιάζουνε με τις φωνές σαν πέφτει
η μέρα, κι οι κήποι ειρηνεύουνε πνιγμένοι σ' υγρασία,
Και στα ψηλά δεντρά κουρνιάζουν τα κοράκια,
Σκεφτήτε, κοντά στο κύμα, του καφφενείου τα σιδερένια τα τραπέζια,
Μέσ' στη μαυρίλα πώς τα τρώει τ' αγιάζι, και μακρυνά
το φως π' ανάβει, σβύνει, ξανανάβει, και γυρνάει πέρα δώθε,
Και ξημερώνει — τι φριχτή αγωνία — ύστερα από μια νύχτα
δίχως ύπνο,
Και το νερό δεν λέει τίποτε από τα μυστικά του.
Έτσ' η ζωή.
Κι έρχετ' ο ήλιος, και της προκυμαΐας τα σπίτια, με
τις νησιώτικες καμάρες,
Βαμμένα ροζ, και πράσινα, μ' άσπρα περβάζια
(η Νάξο, η Χίος),
Πώς ζουν! Πώς λάμπουνε σα διάφανες νεραΐδες! Αυτός
ο Μπολιβάρ!

Μπολιβάρ! Κράζω τ' όνομά σου ξαπλωμένος
στην κορφή του βουνού Έρε,
Την πιο ψηλή κορφή της νήσου Ύδρας.
Από δω η θέα εκτείνεται μαγευτική μέχρι των νήσων
του Σαρωνικού, τη Θήβα,
Μέχρι κει κάτω, πέρα απ' τη Μονεβασιά, το τρανό
Μισίρι,
Αλλά και μέχρι του Παναμά, της Γκουατεμάλα, της
Νικαράγκουα, του Οντουράς, της Αϊτής,
του Σαν Ντομίγκο, της Βολιβίας,
της Κολομβίας, του Περού, της Βενεζουέλας,
της Χιλής, της Αργεντινής, της Βραζιλίας,
Ουρουγουάη, Παραγουάη, του Ισημερινού,
Ακόμη και του Μεξικού.
Μ' ένα σκληρό λιθάρι χαράζω τ' όνομά σου πάνω στην
πέτρα, νάρχουνται αργότερα οι ανθρωποι να προσκυνούν.
Τινάζονται σπίθες καθώς χαράζω — έτσι είτανε, λεν, ο
Μπολιβάρ — και παρακολουθώ
Το χέρι μου καθώς γράφει, λαμπρό μέσα στον ήλιο.

Είδες για πρώτη φορά το φως στο Καρακάς. Το φως το δικό σου,
Μπολιβάρ, γιατί ως νάρθης η Νότια Αμερική
ολόκληρη είτανε βυθισμένη στα πικρά σκοτάδια.
Τ' όνομά σου τώρα είναι δαυλός αναμμένος, που φωτίζει
την Αμερική, και τη Βόρεια και τη Νότια, και την οικουμένη!

Οι ποταμοί Αμαζόνιος και Ορινόκος πηγάζουν από τα μάτια σου.
 Τα ψηλά βουνά έχουν τις ρίζες στο στέρνο σου,
 Η οροσειρά των Άνδεων είναι η ραχοκοκκαλιά σου.
 Στην κορφή της κεφαλής σου, παλληκαρά, τρέχουν
 τ' ανήμερα άτια και τ' άγρια βόδια,
 Ο πλούτος της Αργεντινής.
 Πάνω στην κοιλιά σου εκτείνονται οι απέραντες φυτείες του καφέ.

Σαν μιλάς, φοβεροί σεισμοί ρημάζουνε το παν,
 Από τις επιβλητικές ερημιές της Παταγονίας
 μέχρι τα πολύχρωμα νησιά,
 Ηφάιστεια ξεπετιούνται στο Περού και ξερνάνε
 στα ουράνια την οργή τους,
 Σειούνται τα χώματα παντού και τρίζουν
 τα εικονίσματα στην Καστοριά,
 Τη σιωπηλή πόλη κοντά στη λίμνη.
 Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας.

2. Όλοι τους [οι επαναστάτες] (τουλάχιστον στα δυτικά των Βαλκανίων) θεωρούσαν ότι πολεμούν εναντίον ενός κοινού εχθρού, της συνένωσης των απολυταρχικών ηγεμόνων υπό την αρχηγία του Τσάρου. Όλοι τους συνεπώς νοούσαν την επανάσταση ως ενιαία και αδιάσπαστη: ένα ενιαίο ευρωπαϊκό φαινόμενο μάλλον παρά ένα άθροισμα εθνικών και τοπικών απελευθερωτικών κινημάτων. Όλοι τους έτειναν στην υιοθέτηση του ίδιου τύπου επαναστατικής οργάνωσης, ή ακόμη και της ίδιας ακριβώς οργάνωσης: της μυστικής επαναστατικής αδελφότητας.

Οι αδελφότητες αυτές καθεμιά με υπερβολικά τονισμένο τελετουργικό και αυστηρή ιεραρχία, που πήγαζαν από μασονικά πρότυπα ή τα μιμούνταν, ξεπήδησαν γύρω στο τέλος της ναπολεόντειας περιόδου. Η πιο γνωστή λόγω της διεθνικότητάς της ήταν η **αδελφότητα των Καλών εξαδέλφων ή Καρμπονάρων**. Φαίνεται ότι κατάγονταν από μασονικές ή συναφείς στοές στην ανατολική Γαλλία, οι οποίες, μέσω αντιβοναπαριστών Γάλλων αξιωματικών στην Ιταλία, πήραν σάρκα και οστά τη νότια Ιταλία μετά το 1806 και, μαζί με άλλες ανάλογες ομάδες, εξαπλώθηκαν στον Βορρά αλλά και στον μεσογειακό χώρο μετά το 1815. Οι ίδιες ή τα παράγωγα και παράλληλά τους απαντούν και στη Ρωσία ακόμη –όπου αποτελούσαν τους Δεκεμβριστές, που πραγματοποίησαν και την πρώτη επανάσταση της σύγχρονης ρωσικής ιστορίας το 1825- αλλά ιδίως στην Ελλάδα. Η εποχή των Καρμπονάρων άγγιξε το απόγειό της στα 1820-21, ενώ οι περισσότερες αδελφότητες ουσιαστικά είχαν καταστραφεί ως το 1823. Ωστόσο ο **Καρμποναρισμός** (με τη γενική του έννοια) παρέμεινε η κύρια μορφή επαναστατικής οργάνωσης και η διάθεσή του να συμβάλει στην ελληνική απελευθέρωση (**φιλελληνισμός**) τον βοήθησε να διατηρήσει τη συνοχή του. Μετά την αποτυχία των επαναστάσεων του 1830, οι πολιτικοί πρόσφυγες από την Πολωνία και την Ιταλία τον διέδωσαν ακόμα πιο μακριά.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1992, σσ. 169-170.

3. Οι ρομαντικοί κάθε απόχρωσης δέχονταν ότι ο «λαός», δηλαδή συνήθως οι προβιομηχανικοί αγρότες ή τεχνίτες, αντιπροσώπευαν τις άφθαρτες αξίες και ότι η γλώσσα τους, τα τραγούδια, οι ιστορίες και τα έθιμά τους ήταν ο χώρος που διαφύλασσε την ανθρώπινη ψυχή. Η επιστροφή σ' αυτή την απλότητα και την αρετή ήταν ο στόχος του Wordsworth στις *Λυρικές Μπαλάντες*, ενώ η φιλοδοξία πολλών Τευτόνων ποιητών και συνθετών ήταν να μπουν στις συλλογές δημοτικών τραγουδιών και λαϊκών παραμυθιών -κάτι που το κατάφεραν αρκετοί καλλιτέχνες. Η ευρύτατη κίνηση για τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών, τη δημοσίευση αρχαίων επών, τη λεξικογράφηση της ζωντανής γλώσσας, ήταν στενά συνδεδεμένη με το ρομαντισμό, ενώ η ίδια η λέξη **folklore** (λαογραφία) (1846) ήταν επινόηση της εποχής. [...]

«Ο λαός» μπορούσε να είναι επαναστατική έννοια, ιδίως για τους καταπιεσμένους που ετοιμάζονταν να ανακαλύψουν ή να επιβεβαιώσουν την εθνική τους ταυτότητα, και μάλιστα για όσους δεν διέθεταν γηγενή αστική τάξη ή αριστοκρατία. Για όλους αυτούς, το πρώτο λεξικό, η πρώτη γραμματική ή συλλογή δημοτικών τραγουδιών ήταν γεγονός μείζονος πολιτικής σημασίας, μια πρώτη διακήρυξη της ανεξαρτησίας τους. Από την άλλη πλευρά, για όσους εντυπωσιάζονταν περισσότερο από τις απλές αρετές του λαού, την ήρεμη ικανοποίηση, την άγνοια και την ευλάβεια, τη βαθιά σοφία της πίστης του στον πάπα, το βασιλιά ή τον τσάρο, η λατρεία του πρωτόγονου προσφερόταν περισσότερο για συντηρητική ερμηνεία. Αντιπροσώπευε την ενότητα της αθωότητας, του μύθου και της αρχαίας παράδοσης, που η αστική κοινωνία τα κατέστρεφε μέρα τη μέρα. Ο καπιταλιστής και ο ορθολογιστής ήταν οι εχθροί, και για να τους πολεμήσουν ο βασιλιάς, ο γαιοκτήμονας και ο αγρότης έπρεπε να διατηρήσουν την καθαγιασμένη τους ενότητα.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1992, σσ. 374-75.

Δείτε ακόμη:

<http://www.youtube.com/watch?v=-JQFgbwPmls&feature=related>

Μ.Χατζιδάκης, Μπολιβάο

<http://www.youtube.com/watch?v=pcxr0Q9Wkio> Ν. Μαμαγκάκης, Μπολιβάο

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=181898>

άρθρο: Ο Καποδίστριας, ο Κάλβος και οι Καρμπονάροι

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%BC%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%BF%CE%B9>

οι Καρμπονάροι

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=109272>

άρθρο: Πώς το «αθάνατο κρασί του '21» μέθυσε τους ρώσους ποιητές

http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathfiles_1_27/12/2010_370608

Το Πρόσωπο: Γιόχαν Γκότφριντ φον Χέρντερ

3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821-ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ο χαρακτήρας της Ελληνικής Επανάστασης

Η Ελληνική Εθνική Παλιγγενεσία ένα κίνημα εθνικό-πολιτικό, συγγενικό των εθνικών κινημάτων της ίδιας εποχής, που αποσκοπούσε:

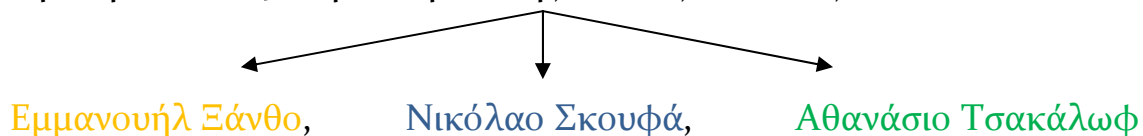
- ✓ στην απελευθέρωση του έθνους
- ✓ στη συγκρότηση ανεξάρτητου εθνικού κράτους
- ✓ στη σύσταση αντιπροσωπευτικής και ευνομούμενης πολιτείας

Τα κυριότερα **συστατικά στοιχεία** του ελληνικού εθνικού κινήματος ήταν:

- η προβολή των Ελλήνων ως απογόνων και κληρονόμων των αρχαίων Ελλήνων
- η ταύτιση των Ελλήνων με τους άλλους Ευρωπαίους και η διάκρισή τους από τους Τούρκους
- η καταγγελία της τουρκικής κυριαρχίας ως παράνομης και της εξουσίας του σουλτάνου ως αυθαίρετης
- η προβολή του δικαιώματος των Ελλήνων να διεκδικήσουν την ελευθερία τους και να συστήσουν ανεξάρτητη και ευνομούμενη πολιτεία στη βάση των αρχών
 - α) της εθνικής αυτοδιάθεσης
 - β) της λαϊκής κυριαρχίας

Οργάνωση και έκρηξη της επανάστασης

Την επανάσταση προκάλεσε η **Φιλική Εταιρεία**, μυστική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1814 στην Οδησό της Ρωσίας από τους:

Αρχική πρόθεση των Φιλικών: η πρόκληση γενικής επανάστασης των Ελλήνων στην κατάλληλη ευκαιρία. Στόχοι τους:

- ❖ η κατήχηση όσο το δυνατόν περισσότερων στην Εταιρεία
- ❖ η ανάθεση της ηγεσίας στον Ιωάννη Καποδίστρια
- ❖ η εξασφάλιση της υποστήριξης της Ρωσίας

Από τους τρεις στόχους **πέτυχαν μόνο τον πρώτο. Ο Καποδίστριας αρνήθηκε να αναλάβει την ηγεσία** γιατί α) δεν θεωρούσε ευνοϊκές τις περιστάσεις β) οι αρχές του και η διπλωματική του ιδιότητα δεν ήταν συμβατές με τις ριζοσπαστικές ιδέες της Εταιρείας γ) η υποστήριξη της Ρωσίας προς το ελληνικό εγχείρημα θα έβλαπτε την ελληνική υπόθεση.

Η αποδοχή της ηγεσίας από τον πρίγκιπα **Αλέξανδρο Υψηλάντη**, αξιωματικό του ρωσικού στρατού, ήταν προϊόν πατριωτισμού αλλά και έλλειψης σύνεσης.

«Οι Ιερολοχίτες μάχονται στο Δραγατσάνι», πίνακας του Πέτερ Φον Ες

Η επανάσταση στις Ηγεμονίες

21 Φεβρουαρίου 1821	Νίκη των Ελλήνων επί των Τούρκων στη μάχη του Γαλατσίου
22 Φεβρουαρίου 1821	Ο Α. Υψηλάντης διαβαίνει τον ποταμό Προύθο
23 Φεβρουαρίου 1821	Ο Α. Υψηλάντης κηρύσσει την επανάσταση στο Ιάσιο
30 Απριλίου 1821	Τουρκικός στρατός εισβάλλει στις Ηγεμονίες
1 Μαΐου 1821	Μάχη στο Γαλάτσι και ήττα των Ελλήνων επαναστατών
7 Ιουνίου 1821	Ολέθρια ήττα των Ελλήνων στο Δραγατσάνι
17 Ιουνίου 1821	Ήττα των Ελλήνων στο Σκουλένι της Μολδαβίας-θάνατος του Αθ. Καρπενησιώτη
Σεπτέμβριος 1821	Ανατίναξη της μονής Σέκου από το Γεωργάκη Ολύμπιο και σύλληψη του Ιωάννη Φαρμάκη

Η εδραίωση της επανάστασης

Πελοπόννησος

Καλάβρυτα: Ασ. Φωτήλας, Ασ. Ζαΐμης

Αίγιο: Α. Λόντος

Πάτρα: Π. Π. Γερμανός

Καλαμάτα: Π. Μαυρομιχάλης, Παπαφλέσσας, Κολοκοτρώνης, Αναγνωσταράς, Νικηταράς

Καρύταινα: Δεληγιανναίοι, Πλαπούταιοι

Κυπαρισσία: Αμβρ. Φραντζής

Μυστράς: Μητροπολίτης Βρεσθένης Θεοδώρητος, Παναγιώτης Γιατράκος

Αργος, Ναύπλιο: Χαρ. Περούκας

Ανατολική Στερεά

Άμφισσα: Πανουργιάς

Γαλαξίδι: Γκούρας

Λιδορίκι: Δημ. Σκαλτσάς

Λιβαδειά: Αθ. Διάκος

Μενδενίτσα: Ι. Δυοβουνιώτης

Νησιά Αιγαίου (Σπέτσες, Ύδρα, Ψαρά): Αντ. Οικονόμου, Δ. Κριεζής

Άνδρος: Θεόφ. Καΐρης

Πήλιο: Κυρ. Μπασδέκης, Ανθιμος Γαζής

Χαλκιδική: Εμ. Παππάς

Δυτική Στερεά: Δ. Μακρής, Γ. Βαρνακιώτης

Δυτική Θεσσαλία: Χρ. Χατζηπέτρος, Ν. Στουρνάρης

Ήπειρος: Γώγος Μπακόλας, Ι. Κωλέττης

Νάουσα: Λογοθέτης Ζαφειράκης

Όλυμπος: Διαμαντής Νικολάου, Ν. Κασομούλης

Αξιομνημόνευτες μάχες

Απρίλιος '21	Αλαμάνα	Αθ. Διάκος
Μάιος '21	Γραβιά	Οδ. Ανδρούτσος
Μάιος '21	Βαλτέτσι	Θ. Κολοκοτρώνης
Σεπτέμβριος '21	Άλωση της Τριπολιτσάς	
Ιούλιος '22	Δερβενάκια	Καταστροφή του Δράμαλη
Απρίλιος '22	Καταστροφή της Χίου	
Ιούνιος '22	Τσεσμές	Πυρπόληση τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κ. Κανάρη
Αύγουστος '23	Κεφαλόβρυσο	Θάνατος Μ. Μπότσαρη
1824:	Καταστροφές του αιγυπτιακού στρατού σε Κάσο, Ψαρά, Κρήτη	
1825:	Ερήμωση Πελοποννήσου από Ιμπραήμ	
Απρίλιος 1825-26	Δεύτερη πολιορκία και έξοδος του Μεσολογγίου	
Νοέμβριος 1826	Αράχοβα	Νίκη Γ. Καραϊσκάκη
Οκτώβριος 1827	Ναυμαχία του Ναβαρίνου , καταστροφή τουρκοαιγυπτιακού στόλου	

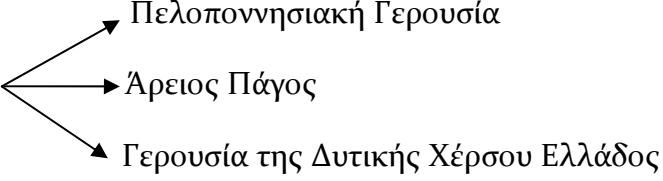

Οι πρώτες αντιδράσεις στην Επανάσταση

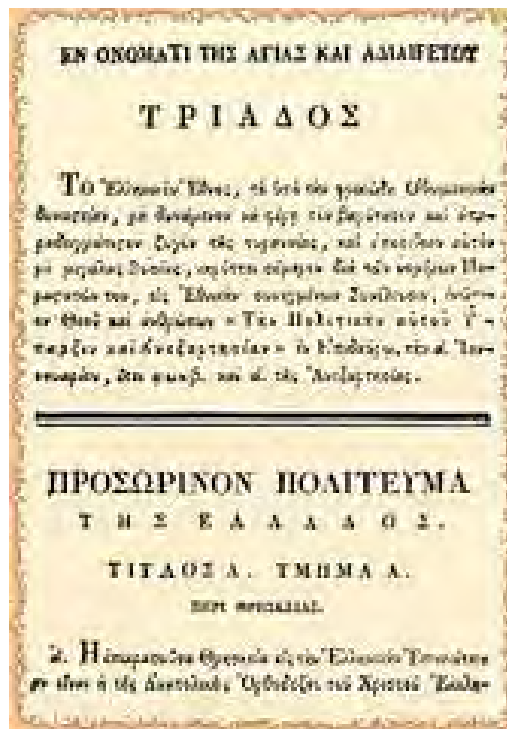
-Απαγχονισμός του πατριάρχη Γρηγορίου Ε' και σφαγή πολλών Ελλήνων επιφανών της Κωνσταντινούπολης και άλλων κέντρων της αυτοκρατορίας.

-Η σκληρή αντίδραση του σουλτάνου στέρωσε την ελληνική επανάσταση,
α) γιατί έπεισε και τους διστακτικούς να εξέλθουν από τη νομιμότητα
β) γιατί προκάλεσε τη συμπάθεια του χριστιανικού κόσμου και την ανάπτυξη ισχυρού φιλελληνικού κινήματος
γ) γιατί ανάγκασε και τις κυβερνήσεις των Μεγάλων δυνάμεων να παραδεχτούν πως Έλληνες και Τούρκοι δεν ήταν εύκολο να συμβιώσουν στο εξής.

-Ωστόσο η πρώτη αντίδραση των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν αρνητική, επειδή θεωρήθηκε ότι στρεφόταν εναντίον της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της εν γένει νομιμότητας και σταθερότητας.

Η πολιτική συγκρότηση των Ελλήνων

- 1) Τοπικές Γερουσίες
- 2) Α' Εθνοσυνέλευση

Όροι

Αρματολοί ή Αρναούτηδες, Ιερός Λόχος, Ορλοφικά, «ολιγαρχικοί»-«δημοκρατικοί», Μεγάλη Ιδέα, αλύτρωτοι Έλληνες, εμφύλιες συγκρούσεις, αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό κόμμα, δάνεια της Ανεξαρτησίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος είναι ο χαρακτήρας της Ελληνικής Επανάστασης;
2. Ποια ήταν τα κυριότερα συστατικά στοιχεία του ελληνικού εθνικού κινήματος;
3. Τι γνωρίζετε για τη σύσταση, τους ιδρυτές και τους στόχους της Φιλικής Εταιρείας;
4. Για ποιους λόγους ο Καποδίστριας αρνήθηκε την πρόταση των Φιλικών να αναλάβει την ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας;
5. Πώς αξιολογείται σήμερα η αποδοχή της ηγεσίας της Φιλικής Εταιρείας από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και γιατί;
6. Ποια ήταν η κατάσταση στις δύο Ηγεμονίες, τη Μολδαβία και τη Βλαχία, τις παραμονές της Επανάστασης;
7. Ποια τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα της επανάστασης στις Ηγεμονίες;
8. Ποιες οι αξιομνημόνευτες μάχες του πρώτου χρόνου της Επανάστασης;
9. Ποιες ήταν οι πρώτες αντιδράσεις στην Ελληνική Επανάσταση;
10. Ποιες συντηρητικές και φιλελεύθερες θέσεις εξέφρασε η επαναστατική ηγεσία των Ελλήνων απέναντι στην κατηγορία ότι στρέφονται εναντίον της νομιμότητας και ποιες τάσεις εξέφραζαν οι θέσεις αυτές;
11. Σε ποιους λόγους οφείλεται η επικράτηση των επαναστατών στη νότια Ελλάδα;
12. Πώς προέκυψε η οξεία διαμάχη ανάμεσα στους Φιλικούς και τους οπλαρχηγούς από τη μια μεριά, και στους προκρίτους από την άλλη;
13. Α' Εθνοσυνέλευση- «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος» (1822).
14. Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας (3/2/1830)
15. Ποιος ήταν ο χαρακτήρας του πολιτεύματος που διαμόρφωσαν οι ηγέτες της Επανάστασης και που παρέλαβε ο Καποδίστριας, όταν έφτασε στην Ελλάδα το 1828;
16. Ήταν προϊόν της βούλησης του ελληνικού λαού το μοναρχικό καθεστώς του Όθωνα και η απουσία Συντάγματος; Ποια ήταν η υποδοχή του Όθωνα από τους Έλληνες;

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Στις αρχές του 1820, όταν ο Καποδίστριας δε δέχτηκε την αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας, πίστευε ακόμα βαθιά πως μένοντας κοντά στον τσάρο θα κατόρθωνε να τον πείσει να αλλάξει πολιτική απέναντι στην Τουρκία και φυσικά απέναντι στην Ελλάδα. Αν ανελάμβανε αρχηγός του απελευθερωτικού κινήματος, έπρεπε οπωσδήποτε να παραιτηθεί από τη θέση του υπουργού των Εξωτερικών της Ρωσίας. Και τότε η εξέλιξη των γεγονότων για την Ελλάδα θα ήταν δύσκολη. Η απλή άρνηση του τσάρου να υποστηρίξει τον αγώνα των Ελλήνων ασφαλώς θα γινόταν εχθρική στάση απέναντί του, με ανυπολόγιστες συμφορές για τον αγωνιζόμενο λαό. Οι εχθροί του Καποδίστρια και φυσικά και της Ελλάδος –και δεν ήταν μονάχα ο πανίσχυρος Metternich- θα εκμεταλλεύονταν με όλους τους τρόπους το γεγονός, για να παρουσιάσουν την ενέργειά του σαν πράξη προδοσίας απέναντι στον τσάρο και να εξάψουν την αντίδρασή του απέναντι στον «προδότη» και στους συμπατριώτες του. Αντίθετα, μένοντας στη θέση του ο Καποδίστριας, είχε ασύγκριτα περισσότερες δυνατότητες να βοηθήσει θετικά τον αγώνα των Ελλήνων, όταν αυτός θα ξεσπούσε.

α) Διατηρούσε την ελπίδα μεταστροφής του τσάρου. Εργαζόταν και θα εργασθεί σύντομα πιο μεθοδικά, για να τον εξωθήσει σε ένοπλη δράση εναντίον της Τουρκίας, πράγμα που θα ήταν σωτήριο για την ελληνική επανάσταση.

β) Από την υπεύθυνη και νευραλγική θέση του θα λάβαινε γνώση από τους πρώτους για τυχόν εχθρικές αποφάσεις των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και θα αγωνιζόταν να τις ματαιώσει ή και να τις προλάβει, όπως και το έκανε αργότερα στο συνέδριο του Laibach.

γ) Μαθαίνοντας έγκαιρα όλες τις παρασκηνακές ενέργειες των εχθρών ή και των «φίλων» της Ελλάδος, θα μπορούσε επίσης έγκαιρα να ειδοποιεί και κατευθύνει τους Έλληνες πρωτεργάτες της επαναστάσεως.

δ) Και πάνω απ' όλα θα μπορούσε να κατευνάσει την αντίδραση του τσάρου. Αν τελικά δεν κατόρθωνε να τον μεταβάλει σε φανερό προστάτη του αγώνα των Ελλήνων –πράγμα που το πίστευε αδύνατο- τουλάχιστο δε θα τον άφηνε να γίνει εχθρός φανερός ή παρασκηνακός.

Κανέναν άλλος πολιτικός, με τον κοινό νου, δεν θα ενεργούσε τότε διαφορετικά από τον τρόπο που ενήργησε ο Καποδίστριας. Και αν τότε δεν κρατούσε αυτή τη στάση, θα ήταν το μεγαλύτερο σφάλμα του, με άγνωστες και ανυπολόγιστες συμφορές για τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. «Αποποιοούμενος υπηρετεί την πατρίδα του».

Ελένη Κούκου, *Ιωάννης Καποδίστριας. Ο άνθρωπος- Ο διπλωμάτης 1800-1828*, Αθήνα, 1978, σ. 108-109.

2. Το 1832 υπήρξε το πιο αξιοθρήνητο από τα έτη του πολέμου. [...] Τον Οκτώβριο, τα δικαστήρια ανέστειλαν τη λειτουργία τους, πράγμα που έδειχνε κατά τρόπο δραματικό ότι η γυμνή βία αποτελούσε πλέον το μοναδικό μέσο για επιβίωση. Οι άτακτοι, των οποίων η πειθαρχία χαλαρωνόταν καθώς η κυβέρνηση αδυνατούσε να εξασφαλίσει τη συντήρησή τους, αντέδρασαν στη χρεωκοπία του κράτους εγκαταλείποντας τους αξιωματικούς τους και λεηλατώντας ανελέητα κατά συμμορίες. Οι κάτοικοι εξάλλου των λεηλατούμενων περιοχών, στην προσπάθειά τους να επιβιώσουν, ενώνονταν με τους ληστές αυξάνοντας έτσι τον αριθμό των ατάκτων. Όπως γράφει ο Maurer, «κάθε κόμμα άρπαζε τα όπλα και έβρισκε ανοιχτή προστασία και βοήθεια από το ναυτικό της προστάτιδάς του δύναμης». [...] Είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς τη δήωση του 1832 από τη δήωση που είχε προξενηθεί σε όλη τη διάρκεια της Επανάστασης. Οι

ερημωμένες πόλεις και τα κατεστραμμένα χωριά, η φθορά της κτηνοτροφίας, η καταστροφή των αμπελώνων, οι εμπρησμοί των ελαιώνων που απαιτούσαν πολλά χρόνια για να αποκατασταθούν, ακόμη και η έλλειψη σπόρων για τη σπορά και καλλιεργητών για το όργωμα (αφού τόσοι χωρικοί είχαν πάρει τα όπλα)-ποιος θα μπορούσε να καθορίσει τι από αυτές τις πολεμικές καταστροφές οφειλόταν στον εμφύλιο πόλεμο του 1832; [...]

Σε γενικές γραμμές ωστόσο, οι πολιτικές συνέπειες του 1832 άφηναν περιθώρια για κάποιες ελπίδες. Πρώτα πρώτα το κοινό είχε φτάσει σε σημείο να ταυτίζει το φοβερό χάος και την αταξία του 1832 με την ύπαρξη των κομμάτων. [...] Έπειτα η κόλαση του 1832 άφησε ελάχιστες αμφιβολίες, ακόμη και στους πιο φανατικούς έλληνες δημοκράτες, ότι μόνο μια ξένη μοναρχία μπορούσε να εμποδίσει την αυτοκαταστροφή που θα επέφερε ο αδελφοκτόνος σπαραγμός.[...] Αρκούνταν δηλαδή και σε μια λύση που απείχε κατά πολύ από τα ιδεώδη και τις προσδοκίες τους, γιατί είχαν διδαχθεί με οδυνηρό τρόπο ότι το φάρμακο μπορούσε να είναι πολύ χειρότερο από την αρρώστια.

Η εσωτερική πολιτική κατάσταση που δημιουργήσε το 1832 διαγραφόταν στο σύνολό της ευνοϊκή για τη νέα βασιλική κυβέρνηση. Ο βασιλιάς έγινε δεκτός στην Ελλάδα με τεράστια αποθέματα καλής θέλησης, η περιφρόνηση της κοινής γνώμης προς τα κόμματα έδωσε στην αντιβασιλεία το ηθικό έρεισμα για την εκστρατεία της εναντίον όλων των κομμάτων, και η ανάμνηση του χάους εξανάγκασε τους πολιτικούς σε υποταγή.

John A. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, τομ. Α', σσ. 178-181.

Νίκος Εγγονόπουλος, *Ο όρκος των Φιλικών*, 1952. Λάδι σε μουσαμά, 92X73.

Δείτε ακόμη:

Ντοκιμαντέρ

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=7916&tsz=0>

Ρήγας Βελεστινλής

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=6901&tsz=0>

Ανωνύμου του Έλληνας, Ελληνική Νομαρχία

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=34887&tsz=0>

Από την άλωση στον ξεσηκωμό

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/pop-info.aspx?tid=0000006581&tsz=0&act=mInfo>

1821: Η πορεία προς τη μεγάλη στιγμή

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=55887&tsz=0>

Ο Αθανάσιος Διάκος στην τέχνη

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=26803&tsz=0>

Λασκαρίνα Μπούμπουλη

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=24688&tsz=0>

Ο Μπάουρον και η Ελλάδα

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/pop-info.aspx?tid=0000006581&tsz=0&act=mInfo>

Αφιέρωμα: Ιωάννης Καποδίστριας

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/pop-info.aspx?tid=0000069199&tsz=0&act=mInfo>

Η Καποδιστριακή πολιτεία 1828-1832 α' μέρος

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/pop-info.aspx?tid=0000069201&tsz=0&act=mInfo>

Η Καποδιστριακή πολιτεία 1828-1832 β' μέρος

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=35742&tsz=0>

Το 1821 και οι ξένοι ζωγράφοι

<http://www.koutipandoras.gr/?p=5559>

Το αθάνατο '21 και η ευθανασία της ιστορίας

<http://www.youtube.com/watch?v=JZoEkH8wdVg>

Ο μέγας όρκος των Φιλικών

<http://edopanepistimio.uoa.gr/index.php?p=folder&id=84>

Η 25^η Μαρτίου 1821

Πίνακας του Θεόδωρου Βρυζάκη:
Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί την σημαία της επανάστασης

<http://www.youtube.com/watch?v=dFMccUoVj48&feature=related>

Θεό. Κολοκοτρώνης, Ο Γέρος του Μοριά

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/d--index-archive-tv-movies.aspx#>

Η πολιτική οργάνωση του Αγώνα 1821-1828

4. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ (1830-1881)

Γαλλία

Βρετανία

Ρωσία

ανέλαβαν
εγγυήτριες δυνάμεις { α) της ανεξαρτησίας
β) της εδαφικής ακεραιότητας
γ) του μοναρχικού καθεστώτος

Η περιορισμένη έκταση
του κράτους ⇒ ανάπτυξη Μεγάλης Ιδέας
αλυτρωτικοί αγώνες

Το μοναρχικό καθεστώς ⇒ ανάπτυξη φιλελεύθερου κινήματος

Μεγάλη Ιδέα, η εθνική πολιτική που αποσκοπούσε στην απελευθέρωση των ιστορικών ελληνικών χωρών και των τόπων γενικά όπου κατοικούσαν Έλληνες, οι οποίοι στο εξής ονομάστηκαν από την ελεύθερη ελληνική εστία **αλύτρωτοι Έλληνες**. Ο όρος πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον **Ι. Κωλέττη** το **1844** σε αγόρευσή του στη Βουλή.

Η Ελλάδα του 1830

- 750.000 κάτοικοι
- Κατεστραμμένες παραγωγικές υποδομές: στόλος
ελαιώνες
εγχειοβελτιωτικά έργα
συγκοινωνίες
γέφυρες
υποζύγια

Ο Όθων έφερε από τη Βαυαρία επιτελείο **συμβούλων, επιστημόνων, καλλιτεχνών** }

επιτυγχάνουν αξιόλογο έργο

- στη νομοθεσία,
- στη διοίκηση
- στη δημόσια εκπαίδευση
- στις δημόσιες υπηρεσίες
- την πολεοδομία
- στα μνημειακά κτίρια

αλλά όχι στους τομείς της οικονομίας και της ασφάλειας εξαιτίας

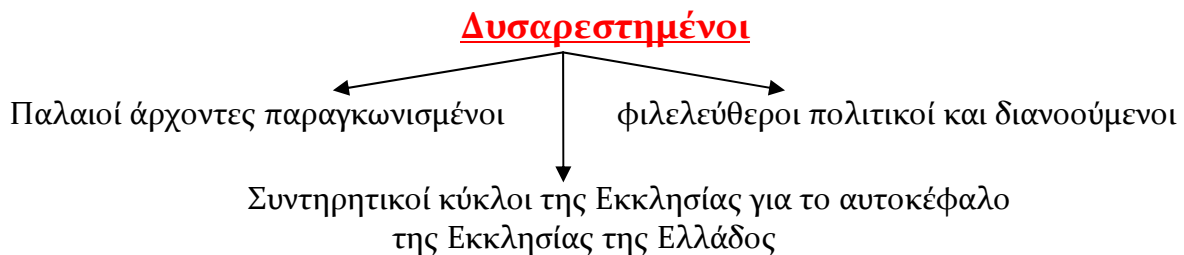
α) της ανεπάρκειας των διαθέσιμων κεφαλαίων

β) της αδυναμίας διανομής των εθνικών γαιών στους αγρότες (ήταν υποθηκευμένες για τη σύναψη των δανείων του Αγώνα)

γ) της ληστείας που συντηρούσαν:

- ✓ η αλυτρωτική πολιτική
- ✓ οι άτακτοι του Αγώνα από αλύτρωτες περιοχές της Ελλάδας
- ✓ ο αναλφαβητισμός
- ✓ η δεισιδαιμονία

Η Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου

Συνέπεια της Επανάστασης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου είναι ότι επανήλθαν στα πράγματα οι παλαιοί άρχοντες, πανίσχυροι κυρίως απέναντι στο λαό, επειδή δεν υπήρχαν σταθερά πολιτικά κόμματα για να ασκούν έλεγχο στη βασιλική εξουσία.

Το νέο **Σύνταγμα του 1864** και η εισαγωγή της **«αρχής της δεδηλωμένης»** από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το **1875**, συνέβαλαν στον περαιτέρω σεβασμό της λαϊκής ετυμηγορίας.

Αρχή της δεδηλωμένης: Θεμελιώδης αρχή λειτουργίας του κοινοβουλευτικού συστήματος, την οποία εισήγαγε στην Ελλάδα ο **Χ. Τρικούπης (1875)**. Βάσει της αρχής αυτής, το κόμμα που πλειοψηφεί στις εκλογές θα πρέπει, για να κυβερνήσει, να έχει εξασφαλισμένη («δεδηλωμένη») την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής.

Το **1837** ιδρύθηκε το **Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο**.

Ο κορυφαίος εθνικός ιστοριογράφος **Κων/νος Παπαρρηγόπουλος** με το έργο του *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* θεμελίωσε την πολιτιστική συνέχεια του έθνους.

Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Ελλάδας: Το εκκλησιαστικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, από το **1833** και εξής, η Εκκλησία της Ελλάδας απολάυει διοικητικής αυτονομίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο αναγνώρισε το Αυτοκέφαλο το **1850** μαζί με άλλες μεταγενέστερες ρυθμίσεις.

Ο Θυρέος της Εκκλησίας της Ελλάδος

Δείτε ακόμη:

http://www.youtube.com/watch?v=I-fCuYpyoYQ&feature=player_embedded#!

Η δίκη των δικαστών (Γερτσέτης -κινηματογραφική ταινία Γλυκοφρύδη)

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/page-assetview.aspx?tid=37049&tsz=0>

Αναζητώντας το Μακρυγιάννη

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/d--index-archive-tv-movies.aspx>

Από τη Βαυαροκρατία στη συνταγματική μοναρχία 1833-1862 (1^ο μέρος)

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/d--index-archive-tv-movies.aspx>

Από τη Βαυαροκρατία στη συνταγματική μοναρχία 1833-1862 (2^ο μέρος)

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/d--index-archive-tv-movies.aspx#results>

Από τη Βαυαροκρατία στη συνταγματική μοναρχία 1833-1862 (3^ο μέρος)

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Απόσπασμα από την απολογία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη
Από το βιβλίο «Η δίκη Θ. Κολοκοτρώνη και Δ. Πλαπούτα» υπό Αθαν,
Πολυζωΐδη, 1843 (Βιβλιοθήκη της Βουλής).

Πρόεδρος: Έχεις τίποτε άλλο να προσθέσης εις την κατηγορίαν;

Κολοκοτρώνης: Δύο λόγια ακόμη. Μετά τον φόνον του Κυβερνήτου η πατρίδα μας ήταν χωρισμένη εις δύο. Εγώ άμα έμαθα τον διορισμόν του Βασιλέως μας έκαμα την σημαίαν του, αμέσως δε και εγώ και οι φίλοι του εκάμαμε αναφοράν εις την Βαυαρίαν και εδείχναμε την αφοσίωσίν μας. Μόλις δε ήλθε ο Βασιλέας εσκόρπισα τους ανθρώπους μου και ησύχασα εις το περιβόλι μου. Τώρα με κατηγορούν. Αλλά διατί; Εγώ ν' αντενεργήσω εις τον Βασιλέα μου και εις την Αντιβασιλείαν; Αλλά δεν γνωρίζετε και σεις οι ίδιοι, κύριοι δικασταί, και όλοι οι Έλληνες τας προσπαθείας μου εις όλον αυτό το διάστημα της επαναστάσεως διά να αποκτήση το έθνος κεφαλήν και να μου λείψουν οι φροντίδες; Τώρα όπου ο Θεός μας έδωσε Βασιλέα, εγώ είπα εις όλους τους φίλους: Τώρα είμαι ευτυχής, θα κρεμάσω την κάππαν μου εις τον κρεμανταλά και θα πλαγιάσω εις την καλύβα μου διά να πεθάνω ήσυχος και ευχαριστημένος.

(Και ειπών ταύτα ο Κολοκοτρώνης εκάθησεν εις το εδώλιον του κατηγορουμένου, εν μέσω γενικής συγκινήσεως.)

2. Το τραγούδι της Κολιόνυφης

Ο ουρανός συγνέφιασε, ο ήλιος εσκοτίσθη.
Στ' Ανάπλι πηγαινόρχουνταν, την καρμανιόλα στήσαν.
Δικάσανε τους στρατηγούς άδικα να τους κόψουν.
Κί' οι δυο κριτές που τ' άκουσαν, πολύ τους κακοφάνη.
Πιάνουν και γράφουν μια γραφή, στον Μάσσονα την στέλνουν
Τερτσέτης με τον Πρόεδρο δε θέλουν να 'πογράψουν.
Δεν υπογράφεις Πρόεδρε κι' εσύ Πολυζωΐδη;
Σ' αυτά τ' άθώα πλάσματα υπογραφή δεν βάνω.
Παιδιά κόφτε το χέρι μου, βάλτε το να 'πογράψη!
Εμείς δεν υπογράφουμε, το κρίμα στο λαιμό σας!
Κεφάλια χέρια κόφτε μας! Το άδικο δικό σας...

3. Απόσπασμα από την απολογία του Γεωργίου Τερτσέτη Από το βιβλίο «Η δίκη Θ. Κολοκοτρώνη και Δ. Πλαπούτα» υπό Αθαν, Πολυζωΐδη, 1843 (Βιβλιοθήκη της Βουλής).

45. Στοχασθείτε ακόμη, παρακαλώ, ώ άνδρες Δικασταί, πόσον μακρά φθάνει ή αφοσίωνη
'Επιτρόπου.

46. Το Έλληνικόν Έθνος διά να αποφύγει τήν άτιμιαν τής δουλείας και να απολάσει τόν έπι-
των έλευθέρων άνδρών, έμβήκε εις τόν πολύδακρον άγώνα. 'Ιδιοτελείς λοιπόν εισασθε ύσσι έξε-

νυχτήσατε εις τὸ τουφεκί, τρώγοντας τοὺς πάγους τῆς αὐγῆς καὶ τὰ κρυώματα τῆς νυκτός· ἰδιο-
τελής ἦτον ὁ Καρπενησιώτης, ποὺ ἔβγαλε τὸ κεφάλι του εἰς τὰ μολύβια· ἰδιοτελεῖς εἴσθε, ὦ Ἕλ-
ληνες, ποὺ ἐγεμισάτε τὰ χαρέμια τὰ τουφεκικά ἀπὸ τὰ ἀγόνια σας καὶ ἀπὸ τὰς θυγατέρας σας·
ἰδιοτελεῖς ἦτον οἱ νιόνυφες νέες, ποὺ ἐπαρκαλινοῦσαν τοὺς νυμφίους τῶν νὰ πολεμοῦν λιονταρίσια
καὶ ὅπου τώρα μαυροφορεμένες ζητοῦν ἐλεημοσύνην στὰ σταυροδρόμια· ἰδιοτελεῖς ἦτον ἕξι χιλιά-
δες Ἑλλήνων, ποὺ ἐξαπλώθηκαν μονομιᾶς, εἰς μίαν νύκτα ἀπέξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Μισολογγίου·
ἐλαφρῆ βροχῇ ράντιζε τὴν γῆν εἰς τὸ ἔβγα τους καὶ πολλοὶ ἐφώναζαν· μᾶς κλαίει ὁ Μεγαλοδύ-
ναμος ἀπόψε! Ὁ Κύριος, Ἐπίτροπε, ἐδάκρυζε διὰ τοὺς ἰδιοτελεῖς! Ἀλλὰ φωτίζει ἡ ἡμέρα καὶ
αἰματοσταχθεῖς σιωροὶ κείτονταν οἱ πολεμικοὶ νέοι, οἱ ἀνδροφορεμένες γυναῖκες καὶ τὰ βρέφη στὰς
ἀγκαλιὰς τῶν μαγιάδων. Βλέπω φωτιές, βλέπω σοῦβλες νὰ γυρίζουν· δὲν εἶναι κριάρια ποὺ ψήνον-
ται· εἶναι οἱ αἰχμάλωτοι ζωντανοί· εἶναι τὰ ἡρωϊκοαναθρεμμένα τέκνα τῆς Ρούμελης καὶ οἱ ἀδελ-
φές τους γυρίζουν τὰς σοῦβλες, ἡ ἀδελφὴ σου, ὦ Δικαστὰ Βάλλθη, συντυχαίνει· μὲ τὸν ἀδελφόν
σου κειτάνεμον εἰς τὰς φωτιές, καὶ τώρα δικτὶ πὲ ἔβαλαν Δικαστὴν, ἔρχεται ἀνακιδῆς ἐφημεριδουγρά-
φος καὶ λέγει· ἕνας λεγόμενος Βάλλθη· λεγόμενος, ὁ Διδάσκαλος τῶν σεμνοτέρων νέων τῆς Ἑλ-
λάδος!¹

Παραδίδω εἰς τὴν ἀπέχθειαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν κατὰρα τῶν συβλισμένων Ἑλλήνων,
τὸν φαυλόβιον, τὸν κλέπτην τῆς ὑπολήψεως τῶν τιμῶν, τὸν ἐθνομιστήν...

47. Ἀλλὰ ἰδιοτελής ἦτον καὶ ὁ στρατιωτικὸς ὁ Γριζιώτης, ποὺ ἀρنيούνταν τὴν παράδοσιν
τῆς Ἀκροπόλεως, φρονώντας ὅτι μόνον συνθήκη ἔξω τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος εἶναι ἡ Μισολογ-
γίτικη, καὶ ἔλεγε ὅτι, διὰ ἔπαινον ἐδικόν του καὶ τῆς πατρίδος του, θέλει νὰ ἐβγεῖ μὲ τὰς σημαῖες
καὶ μὲ τὰ σπαθιά ἀνοικτά, μέσα ἀπὸ 24 χιλιάδες ἐχθρούς, καὶ δὲν ὑπέγραψε τὴν συνθήκην καὶ
οἱ συστρατιῶτες τους δεμένον τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ φρούριον.

48. Ἀφοῦ λοιπόν, ὦ Δικασταί, ὁ πόθος δικαίου ἐπαίνου δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ παράδειγμα
ἐναρέτων ἀνδρῶν, ἃς ὁμολογήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι διὰ νὰ ἐπαινεθοῦμεν δὲν ἐκαταδικάσαμεν τοὺς
δύο ὀπλαρχηγούς· διὰ νὰ ἐπαινεθοῦμεν δὲν ἐσπέρησαμεν εἰς κανένα ἀπὸ τὰ ἀνόσια θελήματα τοῦ
Ἵπουργοῦ.

49. Ἄς μάθει ὁ γενναῖος Δούξ Βρόλιος καὶ ἃς μᾶς ἐπαινέσει καὶ ἃς εὐλογῆσει τοὺς κόπους
τῆς νεότητός του, ἃς μάθει ὅτι σπληνίζομενοι εἰς τὰς νομικὰς ἀρχὰς μιᾶς του σημειώσεως, ὡς σώ-
ζεται εἰς τὰ βιβλία τοῦ Βενθᾶμ, ἀποκρούσαμεν νὰ καταδικάσωμεν εἰς θάνατον τὸν Κολοκατρώνην
καὶ Πλαπούτα, καὶ ἡ σταθερότητά μας δὲν μᾶς φαίνεται νὰ ἐστάθῃ ἀδιάφορη, διὰ νὰ μὴν ἀπο-
κεραλισθοῦν οἱ ὀπλαρχεγοί.

Ἄς χαρεῖ ὁ γενναῖος, ὅτι ἐστάθῃμεν καὶ εὐτυχέστεροι ἀπὸ αὐτὸν· ἄλλοι καιροί, ἄλλα πρόσωπα,
ἄλλα πράγματα· πλὴν καὶ ὁ Δούξ ἐστάθῃ δικαστὴς ἐνὸς ὀπλαρχηγοῦ συμπατριώτου του² καὶ
ἐγνωμοδότησε τὴν μὴ ἐνοχλήν του, ἀλλὰ ματαίως. Ἡ Γαλλία, ἀπὸ τὴν μίαν ἔκρηκν ἕως τὴν ἄλ-
λην, ἐπενθοφόρησε τὸν ἀνδρείον τῶν ἀνδρείων φανομένον, εἰς μίαν ὥραν σινοτεινὴν³ εἰς τὰ περιβό-
λια τοῦ Λουξεμβούργου.

50. Ἀλλ' ἡμεῖς εὐτυχέστεροι τοῦ Λουκάς· Ζοῦν οἱ ὀπλαρχεγοί, ζοῦν! χαρεῖτε, ὦ Ἕλλη-
νες, ζοῦν! φυλακισμένοι ἀληθινὰ εἰς τὰ φρούρια, ὅπου πρὸ 10 χρόνων ἐπῆραν ἐπὶ κεφαλῆς σας
ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ ζοῦν!... Δὲν ἐμολύνθηκαν οἱ ὀφθαλμοὶ μας νὰ ἴδομεν τὸ αἷμα τῶν δύο γε-
ρόντων χυμένο πᾶν τὸ αἷμα τοῦ Μητρομαρχακίτου⁴.

51. Σᾶς ὁμολογοῦμεν, ὦ ἄνδρες Δικασταί, μὲ εὐλικρίνειαν, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ Πολυζωΐδης τὴν
Νύμφην ἠθέλαμεν, ὅχι τὴν προίκα τῆς· καὶ ἡ Νύμφη εἶναι τόσοσ ὠραία, ὥστε ποιὸς ἐνθυμᾶται
προίκα εἰς τόσην ὠραιότητα; Τὴν ἀρετὴν ἠθέλαμεν, ὦ Δικασταί, ὅχι τοὺς ἐπαίνους τῆς, ποὺ εἶναι
ἡ προίκα τῆς Θεᾶς· ἀφοῦ ὅμως ὁ Ἐπίτροπος ἐπιμένει, ὅτι διὰ νὰ ἐπαινεθοῦμεν ἐπράξαμεν ὅσα γνω-
ρίζετε, ἃς φωνάζομεν λοιπόν ὅτι πληρέστερον ἐστάθῃ τὸ ἐγκλημὰ μας.

1. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀναφέρω τοὺς Κυρίους Σ. Ἀντωνιάδην, τὸν Ἀνδρέαν Λόντον, Ἀντισταγματέα εἰς
Μισολογγί, τὸν Κ. Βικέλα, τὸν Χ. Ζῶτον, τὸν Ν. Ἰωαννίδη.

2. Ὁ Δούξ Βρόλιος ἔκρινε ὡς Πάρις τὸν Ἀρχ. Νέβ.

3. Πολὺ πρῶτον.

4. Φονέας τριῶν, ἀποκεραλισμένος εἰς τὸ Νεάπολιν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1834.

4. Η έναρξη λειτουργίας του πανεπιστημίου

Το ξεκίνημα [του πανεπιστημίου] δεν υπήρξε –με σημερινά δεδομένα– καθόλου εντυπωσιακό. Επειδή δεν υπήρχε ειδικό κτίριο, νοίκιασαν το σπίτι των αρχιτεκτόνων και φίλων Σάουμπερτ και Κλεάνθη κάτω από την Ακρόπολη για 2.000 δραχμές. Ο προϋπολογισμός έφτανε τις 1500 δραχμές. Οι 32 καθηγητές είχαν 52 φοιτητές, 22 στα νομικά, 18 στη φιλοσοφική, 8 στη Θεολογία και 4 στην ιατρική. Υπήρχαν ακόμα και 70 ακροατές. Ο πρώτος πρύτανης ήταν ο Κωνσταντίνος Σχινάς. [...] Τους ακροατές θα μπορούσε κανείς να τους πάρει για αρχαίες μορφές που είχαν αναστηθεί, όπως κι αν ήταν ντυμένοι: με φουστανέλα ή με τη «φράγκικη φορεσιά», με το ράσο του παπά ή με τα ρούχα του ναυτικού, με πιστόλες στη ζώνη ή με το τσιμπούκι στο στόμα. Πηγαينوέρχονταν ανάμεσα στην αγορά και στο καφενείο και οι ζωηρές τους συζητήσεις ήταν το κέντρο του ενδιαφέροντος. Ο Κολοκοτρώνης μιλούσε ευχαριστημένος απ' τη στάση τους: «Αυτό είναι παλάτι που θα εξοργίσει συχνά το παλάτι του βασιλιά, όμως θα φάει και τους Τούρκους και θα προσφέρει στην πατρίδα περισσότερα από εμάς τους φτωχούς κι άξεστους κλέφτες με τα καριοφίλια και τα γιαταγάνια».

Βολφ Ζάιντλ, *Βαυαροί στην Ελλάδα-Η γένεση του νεοελληνικού κράτους και το καθεστώς του Όθωνα*, Αθήνα, Ευρωεκδοτική, 1984, σσ. 221-222

5. Οι θέσεις του Α. Μαυροκορδάτου κατά του αλυτρωτισμού

Ο Μαυροκορδάτος διατύπωσε τις ιδέες του σε ένα πολύ σημαντικό υπόμνημα που συνέταξε το 1848, το οποίο αποτελεί αριστοτεχνικό κατηγορητήριο κατά του ακραίου αλυτρωτισμού και πειστική παρουσίαση των μετριοπαθών θέσεων. Πρώτα διακήρυσσε την αντίθεσή του προς τις σποραδικές συνοριακές επιθέσεις και τις μυστικές εταιρείες, που κατά τη γνώμη του τορπίλιζαν τον φαινομενικό τους στόχο. Τις θεωρούσε παράτολμες ενέργειες παραπλανημένων ανθρώπων, που έπρεπε να κατασταλούν. Απαριθμούσε κατόπιν τα λάθη των προγενέστερων ελληνικών κυβερνήσεων. Η διακοπή των σχέσεων με το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης και η αποβολή των ετεροχθόνων από τις ελληνικές κυβερνητικές υπηρεσίες είχαν αποξενώσει πολλούς Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας... Στο μεταξύ, η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε θεσπίσει εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που είχαν αποκαταστήσει την τουρκική αυτοπεποίθηση και είχαν πείσει την Ευρώπη ότι η κατάρρευση δεν επέκειτο άμεσα. Το πρόγραμμα του Μαυροκορδάτου ήταν στην πραγματικότητα πρόγραμμα εσωτερικής ανάπτυξης, εμπορίου, επικοινωνιών και παιδείας, παρόλο που παρουσιαζόταν επιδέξια ως συγκαλυμμένη προετοιμασία για πόλεμο... Με λίγα λόγια η πολιτική του Μαυροκορδάτου απαιτούσε την ηγεσία ικανών γραφειοκρατών και ισχυρών εμπόρων, ενώ σύμφωνα με τις απαιτήσεις του αντίθετου προσανατολισμού τη διεύθυνση της υπόθεσης του αλυτρωτισμού θα την αναλάμβανε η παραδοσιακή τάξη των στρατιωτικών.

John A. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, τομ. Β', σσ. 634-635.

6.Ληστεία και αλυτρωτισμός

Η γεωγραφική περιοχή, στην οποία έχω συγκεντρώσει τις προσπάθειες για την ανάλυση του ληστρικού φαινομένου, είναι [...]μια περιοχή όπου κυριαρχεί η οροσειρά της Πίνδου, καθώς και τα βουνά της νοτιοδυτικής Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Στερεάς, που φαίνονται ν' αποτελούν διακλαδώσεις και προεκτάσεις της. Η χρονική περίοδος, λιγότερο αυθαίρετα προσδιορισμένη, ορίζεται από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους και από τους Βαλκανικούς Πολέμους.

...η αδυναμία του νέου κράτους αφενός να επιβάλει την τάξη με την εξόντωση των παρανόμων και αφετέρου να πραγματοποιήσει με τον τακτικό στρατό την επαγγελόμενη απελευθέρωση των αλύτρωτων Ελλήνων και την εθνική ενοποίηση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την περιστασιακή νομιμοποίηση των παρανόμων και ιδίως των ληστών.

Η νομιμοποίηση αυτή γινόταν με την αμνήστευση των ληστών, όταν το ληστρικό φαινόμενο έπαιρνε απειλητικές διαστάσεις, και την ένταξή τους σε άτυπα σώματα καταδίωξης της ληστείας και τήρησης της τάξης στην ύπαιθρο. Η νομιμοποίηση των παρανόμων επιτυγχανόταν επίσης, με τη στρατολόγησή τους σε ανταρτικά σώματα που σχηματίζονταν με σκοπό την υποκίνηση απελευθερωτικών κινημάτων στα αλύτρωτα μέρη. Τέτοια καταδιωκτικά σώματα υπήρξαν κατά κύριο λόγο, η **Οροφυλακή** και τα **Ευζωνικά Τάγματα** και, κατά δεύτερο λόγο, τα διάφορα σώματα εθνοφυλάκων που στρατολογούσαν ισχυροί καπετάνιοι-αξιωματικοί σε περιόδους ταραχών στην ύπαιθρο. Ανταρτικά σώματα με αλυτρωτικούς στόχους εμφανίστηκαν το 1840-41, το 1853-54, το 1877-78, το 1896-97 και το 1904-1908, δηλαδή με ευκαιρία τα αλυτρωτικά κινήματα που εκδηλώθηκαν στην περιοχή.

Ι. Κολιόπουλος, «Το ληστρικό φαινόμενο στην Ελλάδα του 19^ο αιώνα» από το: Δ.Γ. Τσαούσης (επιμ.), *Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1983, σσ. 159, 162.

5. ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ανατολικό Ζήτημα ονομάζεται το διεθνές ζήτημα που προκλήθηκε από τη βαθμιαία υποχώρηση της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την πλήρωση του κενού που προέκυψε από αυτή την υποχώρηση στην Εγγύς Ανατολή και ιδίως στη Χερσόνησο του Αίμου.

Η **Αυστρία** και η **Ρωσία** έχουν την **πρωτοβουλία** της εκδίωξης των Οθωμανών Τούρκων από την Ευρώπη, ιδιαίτερα μάλιστα η **Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας** (1762-1796).

Έναρξη μιας **νέας φάσης** στο Ανατολικό ζήτημα γίνεται με την κατάληψη των Επτανήσων από τους Γάλλους **το 1797. Τότε:**

- Οι **Ρώσοι** σπεύδουν αρωγοί της Πύλης και καταλαμβάνουν τα Επτάνησα (1798).
- Οι **Βρετανοί** σπεύδουν αρωγοί της Πύλης στην Αίγυπτο και νικούν το γαλλικό στόλο στο Αμπουκίρ (1798).

Κατά τον **ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829** οι ρωσικές δυνάμεις προήλασαν στη Βουλγαρία, στον Καύκασο και στη Βορειοανατολική Μικρά Ασία. Η Πύλη με τη **Συνθήκη Ειρήνης της Αδριανούπολης** αναγνώρισε την αυτονομία της Σερβίας, έδωσε στη Ρωσία το μεγαλύτερο μέρος των ανατολικών παραλιών του Ευξείνου Πόντου και αναγνώρισε τη ρωσική κυριαρχία επί της Γεωργίας και μεγάλου μέρους της σημερινής Αρμενίας.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία → **ανάχωμα** στην κάθοδο της Ρωσίας στη Μεσόγειο

- ❖ **Το 1833** ο προσκεκλημένος από τους Τούρκους ρωσικός στόλος στο Βόσπορο οδηγεί τους εμπλεκόμενους σε πόλεμο Τούρκους και Αιγυπτίους στη **Συνθήκη Ειρήνης της Κιουτάχειας**. Μεγάλο κέρδος από την εμπλοκή της Ρωσίας στην υπόθεση είναι η υπογραφή της **Συνθήκης του Χουνκιάρ Ισκελεσί** με την οποία:

Ο **Εύξεινος Πόντος** γίνεται κλειστή και ασφαλής ρωσική θάλασσα (ο σουλτάνος θυρωρός των Στενών)

Η Ρωσία αποκτά σίωπηρως δικαίωμα εξόδου στο **Αιγαίο**

- ❖ Νέα τουρκοαιγυπτιακή αναμέτρηση καταλήγει στη **Σύμβαση των Στενών** το 1841, η οποία τερματίζοντας την προνομιακή θέση της Ρωσίας στο ζήτημα των Στενών, εμποδίζει σε περίπτωση πολέμου τον διάπλου σκαφών όλων των Δυνάμεων.

❖ Ο Κριμαϊκός πόλεμος

1850	Οι Τούρκοι αρνούνται να δεχτούν τη ρωσική απαίτηση για προστασία των ορθόδοξων πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
1853	Ρωσικά στρατεύματα εισέρχονται στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες χωρίς την κήρυξη πολέμου.
1854	Γάλλοι και Βρετανοί συμπράττουν με τον σουλτάνο.
1853-1856	Κριμαϊκός πόλεμος
Στην Ελλάδα	Η κοινή γνώμη τάσσεται υπέρ της Ρωσίας. Εξεγέρσεις ξεσπούν σε Θεσσαλία, Ήπειρο και Χαλκιδική. Ο Όθων εξαναγκαζόμενος από Βρετανούς και Γάλλους που καταλαμβάνουν τον Πειραιά α) αποπέμπει τη φιλορωσική κυβέρνηση β) διορίζει άλλη φιλοδυτική γ) ανακαλεί τα επαναστατικά σώματα που είχαν περάσει στις τουρκοκρατούμενες περιοχές.
Συνέπειες του Κριμαϊκού πολέμου	Η Ρωσία ταπεινώθηκε. Ο Οθωμανική Αυτοκρατορία εντάχθηκε στις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης υπό την προστασία της Αγγλίας.

Η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (1856)

- ✓ Η Πύλη εξασφαλίζει το δικαίωμα συμμετοχής της στο σύστημα ασφαλείας των Μ. Δυνάμεων (Concert of Europe).
- ✓ Ο Εύξεινος Πόντος θεωρείται ουδέτερη θάλασσα, απαλλαγμένη από πολεμικά σκάφη.
- ✓ Οι εκβολές του Δούναβη δόθηκαν και πάλι στην Πύλη.
- ✓ Επιβεβαιώθηκε η αυτονομία των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών υπό την προστασία των Μ. Δυνάμεων.

Χάτι Χουμαγιούν: διάταγμα του σουλτάνου (1856), με το οποίο υποσχόταν πλήρη ισότητα των υπηκόων του ανεξαρτήτως θρησκευματος ή καταγωγής. Με το διάταγμα αυτό εγκαινιάστηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η περίοδος του **Τανζιμάτ** (μεταρρυθμίσεων).

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Ο Κριμαϊκός Πόλεμος 1854-1856

Από όλες τις συρράξεις που έγιναν μεταξύ 1815 και 1914 ήταν εκείνη που έμοιαζε περισσότερο με πανευρωπαϊκό πόλεμο. Δεν υπήρχε τίποτα το καινούριο η απροσδόκητο στην κατάσταση που εξελίχθηκε σε μια μεγάλη, διαβόητα άσκοπη διεθνή σφαγή ανάμεσα στη Ρωσία από τη μια πλευρά, τη Βρετανία, τη Γαλλία και την Τουρκία από την άλλη· υπολογίζεται ότι χάθηκαν πάνω από 600.000 ψυχές, από τις οποίες σχεδόν μισό εκατομμύριο θερίστηκαν από επιδημίες: το 22% των βρετανικών δυνάμεων, το 30% των γαλλικών και περίπου το 50% των ρωσικών. Ούτε πριν ούτε μετά από αυτή τη σύρραξη η ρωσική πολιτική που επιδίωκε να διαμελίσει την Τουρκία ή να τη μετατρέψει σε δορυφόρο (στην προκειμένη περίπτωση το πρώτο), προέβλεπε ή έκανε αναγκαίο έναν πόλεμο ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις, και πράγματι δεν υπήρξε άλλη πολεμική σύγκρουση. [...] η αναμέτρηση των μεγάλων δυνάμεων είχε ουσιαστικά τη μορφή ενός παιχνιδιού ανάμεσα σε δύο αντιπάλους, τη Ρωσία και τη Βρετανία, ενώ οι άλλες δυνάμεις ήταν απρόθυμες ή ανίκανες να παρέμβουν περισσότερο από συμβολικά. Αλλά στη δεκαετία του 1850 υπήρχε ένας τρίτος παίκτης, η Γαλλία, της οποίας το στιλ και η στρατηγική ήταν επιπλέον, αστάθμητα. Δεν υπάρχουν παρά ελάχιστες αμφιβολίες ότι κανένας δεν ήθελε έναν τέτοιο πόλεμο, και τελικά η σύρραξη σταμάτησε μόλις οι δυνάμεις μπόρεσαν να απεμπλακούν, χωρίς να υπάρξει καμιά αισθητή και μόνιμη αλλαγή στο «Ανατολικό Ζήτημα». [...]

Τα άμεσα διπλωματικά αποτελέσματα του πολέμου ήταν προσωρινά ή ασήμαντα, αν και η Ρουμανία (σχηματισμένη από την ένωση δύο παραδουνάβιων ηγεμονιών, που τυπικά έμειναν υπό την τουρκική επικυριαρχία ως το 1878) έγινε de facto ανεξάρτητη. Τα γενικότερα πολιτικά αποτελέσματα ήταν σοβαρότερα. Στη Ρωσία ο άκαμπτος φλοιός της απολυταρχίας του τσάρου Νικολάου Α' (1825-55), που ήδη δεχόταν όλο και μεγαλύτερες πιέσεις, ράγισε. Άρχισε μια περίοδος κρίσεων, μεταρρυθμίσεων και αλλαγών, που κορυφώθηκε με τη χειραφέτηση των δουλοπαροίκων (1861) και την εμφάνιση ενός ρωσικού επαναστατικού κινήματος στα τέλη της δεκαετίας του 1860. Ο πολιτικός χάρτης της υπόλοιπης Ευρώπης επρόκειτο επίσης να αλλάξει σε λίγο· οι διεθνείς ανακατατάξεις, που επισπεύσθηκαν με το επεισόδιο στην Κριμαία, διευκόλυναν αυτή τη διαδικασία, αν δεν αποτέλεσαν κιάλας προϋπόθεσή της. [...] στο διάστημα 1858-70 σχηματίστηκε το ενωμένο βασίλειο της Ιταλίας, στο διάστημα 1862-71 η ενωμένη Γερμανία, με επακόλουθα την κατάρρευση της αυτοκρατορίας του Ναπολέοντα και την παρισινή Κομμούνα (1870-71), ενώ η Αυστρία αποκλείστηκε από την ενωμένη Γερμανία και αναδιαρθρώθηκε βαθιά.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή του Κεφαλαίου 1848-1875*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1994, σσ. 120-122.

2. Οι οθωμανικές μεταρρυθμίσεις (Τανζιμάτ)

Το Τανζιμάτ συνδέεται άμεσα με το Ανατολικό ζήτημα, την αντίθεση δηλαδή των μεγάλων Δυνάμεων και ιδιαίτερα της Ρωσίας και της Αγγλίας, για τη διαμόρφωση του μέλλοντος της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με τη ρωσική πολιτική, ο «άρρωστος άνθρωπος της Ευρώπης» έπρεπε να πεθάνει και τα υπάρχοντά του να περιέλθουν άμεσα στις μεγάλες Δυνάμεις ή έμμεσα με την απονομή τους σε κράτη-

πελάτες των Δυνάμεων. Αντίθετα η Αγγλία, μια θαλάσσια δύναμη χωρίς την ηπειρωτική γειτνίαση με τους Οθωμανούς, προτιμούσε να διατηρηθεί ο «άρρωστος» στη ζωή με μεταρρυθμιστικές μεταγγίσεις. Οι Οθωμανοί, με το να στέκονται εμπόδιο στη ρωσική έξοδο στο Αιγαίο, εξασφάλιζαν έμμεσα την απρόσκοπτη αγγλική κυριαρχία στη Μεσόγειο. Παράλληλα οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις διαμόρφωναν στην οθωμανική επικράτεια θεσμούς δυτικοτρόπους που διευκόλυναν την ξένη διείσδυση. Η αγγλική πολιτική, μέσω του πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη Στράτφορντ Κάνιγκ, πρόσφερε σημαντική ενίσχυση στους εισηγητές και διεκπεραιωτές των μεταρρυθμίσεων, ιδιαίτερα όσων είχαν σχέση με τη βελτίωση της θέσεως των χριστιανών της αυτοκρατορίας.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1977, σσ. 168-169.

3. Ο Κριμαϊκός πόλεμος και η Ελλάδα

... ήταν σαφές ότι στην αναμέτρηση των δυτικών Δυνάμεων με τη Ρωσία κατά τον Κριμαϊκό πόλεμο, η Ελλάδα είχε απλούστατα βρεθεί στο λάθος στρατόπεδο. Η παρακοή αυτή των Ελλήνων τιμωρήθηκε σκληρά, όχι μόνο με την αγγλογαλλική κατοχή, αλλά και με μια συμπτωματική θεομηνία, τη χολέρα, που αποδεκάτισε τον πληθυσμό της πρωτεύουσας. Το συνέδριο των Παρισίων επισφράγισε τον θρίαμβο του δόγματος της οθωμανικής ακεραιότητας· η προσβολή της ελλαδικής ακεραιότητας παρατάθηκε για έναν σχεδόν ολόκληρο χρόνο, ως το Φεβρουάριο του 1857, οπότε ολοκληρώθηκε η αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από τον Πειραιά. Για τον βασιλιά Όθωνα είχε πια αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση. Εγκαταλειμμένος από τις Δυνάμεις –και από την έξω ομογένεια– παρασύρθηκε από την αντιδυναστική δίνη, που τα βίαια αστυνομικά μέτρα στα οποία προσέφυγε κατά το τέλος της βασιλείας του, δεν μπόρεσαν να αναχαιτίσουν.

Έλλη Σκοπετέα, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, Αθήνα, 1888, σσ. 287-288.

Δείτε ακόμη:

<http://www.peri-grafis.com/ergo.php?id=1054>

Φλόρενς Νάιτινγκέιλ

<http://www.fhw.gr/projects/tanzimat/gr/main/143.html>

Χάτι Χουμαγιούν

<http://www.ediamme.edc.uoc.gr/newpo/download.php?id=1442482,2396.11>

Το μοίρασμα μιας αυτοκρατορίας

<http://www.army.gr/files/File/epitheorisi>

Τα Στενά του Βοσπόρου και των Δαρδανελίων

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/d--index-archive-tv-movies.aspx#results>

Η βασιλευομένη δημοκρατία 1863-1923 (α' μέρος)

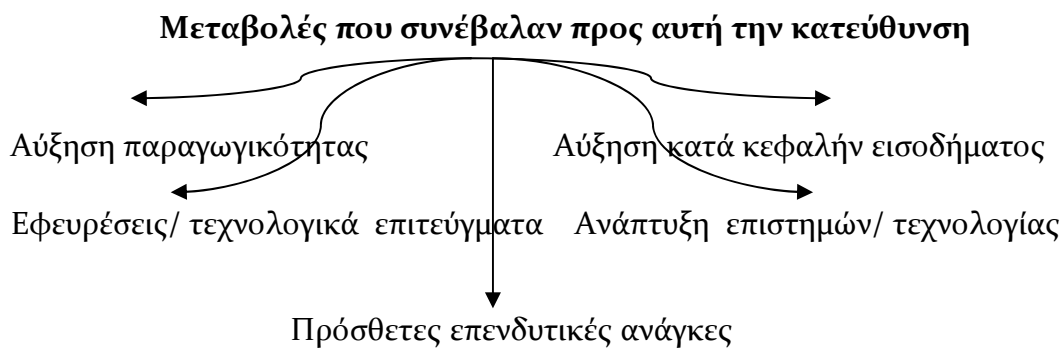
6. Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Χαρακτηριστικά της οικονομίας στις αρχές του 19^{ου} αιώνα:

- Οικονομία αγροτική
- Παραγωγή προϊόντων σε μικρά εργαστήρια και σπίτια
- Ορισμένες διάσπαρτες βιομηχανικές μονάδες

Χαρακτηριστικά του εργοστασιακού συστήματος παραγωγής:

- ❖ Η υποκατάσταση του ανθρώπου από τη μηχανή
- ❖ Η αντικατάσταση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας (αιολική, υδατόπτωση) από νέες, ιδιαίτερα τον γαιάνθρακα
- ❖ Η χρήση νέων και άφθονων πρώτων υλών, ιδιαίτερα ανόργανων

Συνέπειες της Βιομηχανικής Επανάστασης:

Δραματικές αλλαγές και διαφοροποιήσεις στο συσχετισμό δυνάμεων

- α. μεταξύ των βιομηχανικών χωρών
- β. μεταξύ της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου
- γ. στις σχέσεις διάφορων κοινωνικών τάξεων σε κάθε χώρα

Οι συνθήκες που ευνόησαν την οργάνωση της βιομηχανικής παραγωγής στην Αγγλία

- ❖ μεγάλη αύξηση της ζήτησης των βαμβακερών υφασμάτων
- ❖ αδυναμία παραγωγών και εμπόρων να ικανοποιήσουν τη ζήτηση
- ❖ τεχνολογικά επιτεύγματα (μηχανική ανέμη, ατμομηχανή) → αύξηση της παραγωγής υφασμάτων
- ❖ διαθέσιμα κεφάλαια που συσσωρεύσε η Εμπορική Επανάσταση
- ❖ διαθέσιμο εργατικό δυναμικό
- ❖ αγροτικό πλεόνασμα από τις περιφράξεις των κοινοτικών γαιών
- ❖ ελεγχόμενες πηγές πρώτων υλών
- ❖ αγορές των βιομηχανικών προϊόντων στις αποικίες
- ❖ εμπορικός στόλος για την ασφαλή μεταφορά των προϊόντων
- ❖ ύπαρξη ενός εξαιρετικά ανεπτυγμένου συστήματος πλωτής και οδικής συγκοινωνίας
- ❖ μεγάλες ποσότητες γαιάνθρακα σε βάθος που επέτρεπε την εξόρυξη
- ❖ ατονία στην Αγγλία των μεσαιωνικών συντεχνιών, σε βαθμό που να μην προβάλλουν προσκόμματα στην ανεξέλεγκτη παραγωγή
- ❖ ανεπτυγμένο πιστωτικό σύστημα
- ❖ νομοθεσία που ευνοούσε την απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς

Η εκβιομηχάνιση στην Ευρώπη και τον κόσμο

- καθυστέρησε γιατί δεν υπήρχαν οι απαραίτητες προϋποθέσεις,
- ανέλαβαν την προώθησή της οι κυβερνήσεις ασκώντας παρεμβατισμό,
- οι παρεμβάσεις αυτές οδηγούσαν σε διασπάθιση πολύτιμων εθνικών πόρων στους ευνοούμενους από τις κυβερνήσεις επιχειρηματίες,
- πολύτιμα κεφάλαια μετανάστευαν στην Αγγλία για να επενδυθούν σε δυναμικές επιχειρήσεις.

Χαρακτηριστικά του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος των βιομηχανικών χωρών Ευρώπης και ΗΠΑ:

μοναδικό, ευαίσθητο, εύθραυστο γιατί προϋπέθετε:

- ✓ τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης
- ✓ την ελεύθερη μετανάστευση ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίων έξω από την Ευρώπη
- ✓ την εκλεκτική ανάπτυξη της βιομηχανίας σε περιοχές του κόσμου
- ✓ την ανάπτυξη των συγκοινωνιών και επικοινωνιών
- ✓ την ανάπτυξη του ασφαλιστικού και τραπεζικού συστήματος

- ✓ την αύξηση και την ελευθερία του διεθνούς εμπορίου
- ✓ την ειρήνη
- ✓ την οικονομική ηγεμονία των χωρών που αποτελούσαν τον πυρήνα του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος
- ✓ τη χρήση του χρυσού ως βάρους του συστήματος

Δείτε ακόμη:

<http://sfrang.com/historia/selida600.htm>

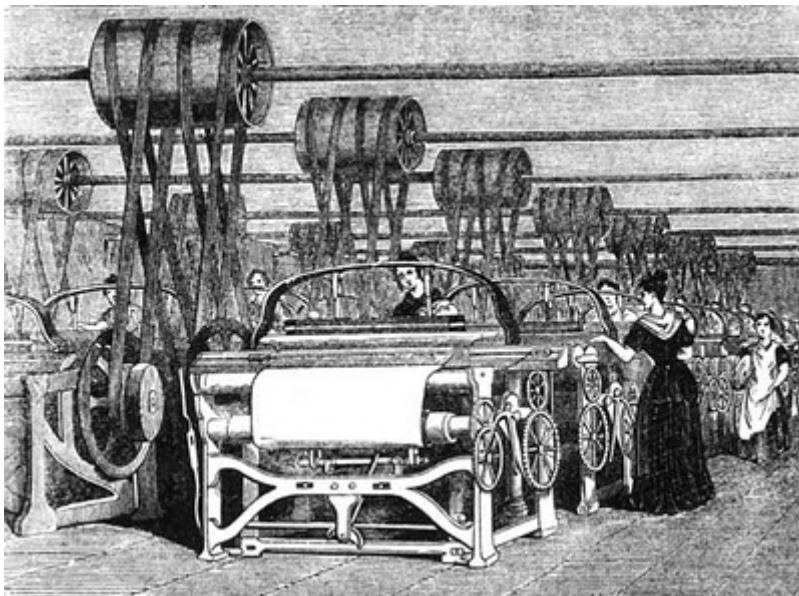
Για τη βιομηχανική επανάσταση

<http://www.arxaiologia.gr/assets/media/PDF/migrated/384.pdf>

Ελλάδα: Εκβιομηχάνιση χωρίς επανάσταση

<http://phedps.uoi.gr/prosopiko/CVs/athanasiades/FeministikoKinima.pdf>

Οι δύο στιγμές του ελληνικού φεμινιστικού κινήματος

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ-ΠΗΓΕΣ-ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Οι μεγάλες αλλαγές της δεκαετίας του 1860

Για μισόν αιώνα μετά την ήττα του Ναπολέοντα υπήρχε μόνο μία δύναμη που ήταν πραγματικά βιομηχανική και καπιταλιστική, μόνο μία που ασκούσε γνήσια παγκόσμια πολιτική, γιατί ο στόλος της έπλεε σε όλες τις θάλασσες: η Βρετανία. Αλλά [...] στη διάρκεια της δεκαετίας του 1860 συνέβησαν τρία πράγματα. **Πρώτον**, η εξάπλωση της εκβιομηχάνισης δημιούργησε και άλλες πραγματικά βιομηχανικές – καπιταλιστικές δυνάμεις πλάι στη Βρετανία: τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Πρωσία (Γερμανία) και, σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από πριν, τη Γαλλία, ενώ αργότερα επρόκειτο να προστεθεί και η Ιαπωνία. **Δεύτερον**, με την πρόοδο της εκβιομηχάνισης ο πλούτος και η βιομηχανική ισχύς γίνονταν όλο και περισσότερο οι καθοριστικοί παράγοντες για την υπεροχή μιας χώρας στο διεθνές σύστημα δυνάμεων· έτσι, η θέση της Ρωσίας και της Γαλλίας υποβαθμίστηκε, ενώ αναβαθμίστηκε σημαντικά η θέση της Πρωσίας (Γερμανίας). **Τρίτον**, η προσθήκη στη χορεία των μεγάλων δυνάμεων δύο εξωευρωπαϊκών κρατών, των Ηνωμένων Πολιτειών (που ενώθηκαν υπό την ηγεσία του Βορρά στον εμφύλιο πόλεμο) και της Ιαπωνίας (που άρχισε να «εκσυγχρονίζεται» συστηματικά μετά την επικράτηση των Μείτζι το 1868), δημιούργησε για πρώτη φορά τη δυνατότητα παγκόσμιας σύγκρουσης.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή του Κεφαλαίου 1848-1875*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1994, σσ. 126.

2. Τραγούδι της Εκθέσεως* (απόσπασμα) του Γουόλτ Ουίτμαν

*Η Παγκόσμια Έκθεση της Νέας Υόρκης στα 1853 στάθηκε για τον ποιητή μια αποκάλυψη, που τον ένωσε μεμιάς και τον συνταύτισε με τον υπόλοιπο κόσμο

Ας τελειώνουμε με τα πολεμικά θέματα! Ας τελειώνουμε και με τον πόλεμο τον ίδιο!
Μακριά αυτή η φρίκη από τα μάτια μου κι ας ήτανε ποτέ να μη ξανάβλεπα μελα-
νιασμένα νέα κορμιά και πληγωμένα.

Αυτή την κόλαση την ξέφρενη, αυτή τη ματωμένη λύσσα, καλή για τίγρεις άγριες,
για λύκους με γλώσσα κρεμασμένη, όχι γι' ανθρώπους προικισμένους με μυαλό.

Τη θέση του ας πάρει της προόδου η μάχη
με όπλα αήττητα τις μηχανές.

εργάτη εσύ, ξεδίπλωσε στην αύρα τις σημαίες σου
οι σάλπιγγές σου ας ακουστούν ψηλά μ' ήχο καθάριο.

Φτάνουν τα παραμύθια τα παλιά,

φτάνουνε τα ρομάντζα, οι ραδιουργίες, τα δράματα στις ξένες τις Αυλές,

φτάνουν τα ερωτικά ποιήματα με τις ζαχαρωμένες ρίμες,

και τα φιλοφρονήματα και τα ειδύλλια των κηφήνων,

που τους αρέσουν τα συμπόσια, όπου γλιστρούν οι χορευτές στις μουσικής

τ' ακόρντα όλη τη νύχτα,

οι ηδονές οι νοσηρές κι οι πολυέξοδες των λίγων ασωτίες,

ανάμεσα σ' αρώματα ζεστά, κρασιά, που πίνουν, κάτω από πολυελαίους
με φώτα που τυφλώνουν.

***τις μηχανές**

Σε σας, * ω αδελφές μου αξιοσέβαστες κι από υγεία γεμάτες, ρίχνω
το μήνυμα: δώστε στους ποιητές, στους καλλιτέχνες θέματα μεγαλόπρεπα,
για να υμνήσουν το παρόν και την πραγματικότητα, και να διδάξουνε
στον μέσο άνθρωπο την ομορφιά της καθημερινής της πορείας
και του καθημερινού της μόχθου,
για να τραγουδηθούν τα χέρια κι η δουλειά κι όλοι δίχως εξαίρεση να οργώνουν
και να σκάφτουν και να λισγαρίζουν,
καθένας να φυτεύει και το δέντρο να φροντίζει, και τον καρπό, το λάχανο
και τ' άνθος,
καθένας να πιαστεί με μια δουλειά, κάθε γυναίκα όμοια να δουλέψει,
και στην αξίνα, στο σφυρί και στο πριόνι (του μάκρους πριονίζοντας
του πλάτους),
την επιδεξιότητά του ο σκαλιστής του ξύλου ν' αναπτύξει, ο υδροχρωματιστής
στις σκαλωσιές κι ο χτίστης,
και να δουλεύουν όλοι και πετροσπάστες, ράφτες, νοσοκόμοι, κι ιπποκόμοι,
κι αχθοφόροι,
κι όλοι να ψάχνουν να βρουν **μηχανές σοφές**, που θα ευκολύνουν τη
μπουγάδα, το μαγείρεμα και το νοικοκυριό
και ατιμία να μη θαρρεί κανείς το ζύμωμα στη σκάφη.

3. Χαιρετισμός στον κόσμο (απόσπασμα) του Γουόλτ Ουίτμαν

Ω! Δώσε μου το χέρι σου, Γουόλτ Ουίτμαν!

Πόσα θαυμάσια ξετυλίγονται! Πόσα θεάματα και ήχοι!

Πόσες κρικέλες δίχως τέλος ενωμένες, η μια στην άλλη διασταυρώνονται,
καθένας κρίκος σ' όλους απαντά, καθείς τη γη μοιράζεται με όλους.

Τι είναι αυτό που μέσα σου πλαταίνει, Γουόλτ Ουίτμαν;

Ποιοι ωκεανοί και ποιες στεριές όλο ιδρώτα;

Ποιες χώρες; Ποιοι είναι τούτοι οι άνθρωποι, αυτές οι πολιτείες;

Ποια είναι τούτα τα παιδιά, που άλλα παίζουνε κι άλλα νυστάζουν;

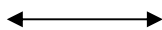
Ποια είναι τα κορίτσια αυτά; Και ποιες αυτές οι παντρεμένες;

Ποιοι είναι τούτοι οι γέροντες που περπατούν αργά ομάδι, πιασμένοι από τους ώμους;

Ποια είναι τούτα τα ποτάμια; Ποια δάση, ποιοι καρποί είναι κει;

Πώς να τα λένε τα βουνά που υψώνονται στο πούσι;

Ποιες είναι οι μυριάδες των σπιτιών όλα γεμάτα ανθρώπους;

Βλέπω τις ράγες **των σιδηροδρόμων** όλης της γης,

τις βλέπω στη Μεγάλη Βρετανία, τις βλέπω στην Ευρώπη, τις βλέπω στην Ασία και
στην Αφρική,

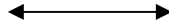
βλέπω τους **ηλεκτρικούς τηλεγράφους** της γης,

βλέπω **τα σύρματα** να φέρνουν ειδήσεις για πολέμους, απώλειες, νεκρούς,
για κέρδη, για όλα τα πάθη της φυλής μου.

Βλέπω τα μακριά χνάρια των ποταμών της γης,

Βλέπω τον Αμαζόνιο και τον Παραγουάη,

Βλέπω τους τρεις μεγάλους ποταμούς της Κίνας, τον Αμούρ, τον Κίτρινο και τον Γιανγκ
 -Τσε και τον Σι-Κιανγκ,
 βλέπω τους μαιάνδρους του Βόλγα, του Δνειπέρου, του Όντερ, βλέπω
 το Φλωρεντινό να διαπλέει τον Άρνο, το Βενετό ν' ακολουθεί τον Πάδο,
 βλέπω τη βάρκα του Έλληνα ψαρά ν' ανοίγεται απ' την Αίγινα.

Βλέπω τις πολιτείες της γης και γίνομαι στην τύχη πολίτης πότε της μιας πότε
 της άλλης

κι είμαι ένα βέρος Παριζιάνος
 και στη Βιέννη κατοικώ, στο Βερολίνο, στην Πετρούπολη, στην Πόλη,
 κι είμαι στην Αντελάιντε, στο Σίντνεϋ, στη Μελβούρνη,
 κι είμαι απ' τη Λόντρα και το Μάντσεστερ, το Μπρίστολ και το Εδιμβούργο,
 κι απ' τη Μαδρίτη είμαι, το Κάδιξ και τη Βαρκελώνα, τη Λυών, τη Βέρνη
 τις Βρυξέλλες, το Τουρίνο,
 και κατοικώ στη Μόσχα, στη Στοκχόλμη, στη Βαρσοβία και στην
 Κρακοβία και στο σιβηρικό Ιρκούτσκ, στους δρόμους μέσα περπατώ της Ιρλανδίας,
 πάνω σ' αυτές τις πόλεις ξαποσταίνω κι ύστερα πάλι το πέταγμά μου
 ξαναπαίρνω γι' άλλα μάκρη.

Από το **Ρ. Μπούμη - Ν. Παπά**, *Νέα Παγκόσμια Ποιητική Ανθολογία*, Αθήνα, Διοόσκουροι, τόμ. Γ' σσ. 1152-1154.

4. Το δράμα της προόδου!

Το πιο πρόδηλο δράμα αυτής της περιόδου [1848-1875] είχε οικονομικό και τεχνολογικό χαρακτήρα: ήταν το σίδηρο που κατέκλυζε κατά εκατομμύρια τόνους τον κόσμο, ενώ οι σιδερένιες κορδέλες των σιδηροδρόμων φιδοσέρνονταν στις ηπείρους, ήταν τα υποβρύχια καλώδια που διέσχιζαν τον Ατλαντικό, ήταν η κατασκευή της διώρυγας του Σουέζ, ήταν οι μεγαλουπόλεις όπως το Σικάγο, που ξεφύτρωναν από το παρθένο έδαφος των μεσοδυτικών διαμερισμάτων της Αμερικής, ήταν τα πελώρια κύματα των μεταναστών. Ήταν το δράμα της ευρωπαϊκής και βορειοαμερικανικής δύναμης, που είχε τον κόσμο στα πόδια της. Αλλά αυτοί που εκμεταλλεύονταν τον κατακτημένο κόσμο ήταν, αν εξαιρέσουμε την περιθωριακή και αριθμητικά ασήμαντη κατηγορία των τυχοδιωκτών και σκαπανέων, προσγειωμένοι άνθρωποι με σοβαρό ντύσιμο, που σκορπούσαν γύρω τους έναν αέρα αξιοπρέπειας και μια αίσθηση φυλετικής ανωτερότητας μαζί με εγκαταστάσεις αερίου, σιδηροδρομικές γραμμές και δάνεια. Ήταν το δράμα της προόδου: αυτή ήταν η λέξη-κλειδί της εποχής· πρόοδος ραγδαία, ορθολογική, σίγουρη για τον εαυτό της, αυτάρεσκη, αλλά πάνω απ' όλα αναπόφευκτη. [...] Ο κόσμος στο τρίτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα ήταν ένας κόσμος νικητών και θυμάτων. Η δραματικότητά του ήταν πρόβλημα κυρίως των τελευταίων, όχι των πρώτων.

E.J. Hobsbawm, *Η εποχή του Κεφαλαίου 1848-1875*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1994, σσ. 19-20.